

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Sint-Jansplein (Diksmuide, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2017L93

December 2017

ARCHEOLOGIENOTA

BUREAUONDERZOEK (FASE 0)

DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Janiek De Gryse, Clara Thys, Joren De Tollenaere, Aaron Willaert
Wetenschappelijke begeleiding:

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Janiek De Gryse, OE/ERK/Archeoloog/2015/00043

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2017

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

Deel 1: Resultaten van het bureauonderzoek	6
1.1 Beschrijvend gedeelte	6
1.1.1 Administratieve gegevens	6
1.2 Onderzoeksopdracht	8
1.2.1 Onderzoekskader	8
1.2.2 Juridische context	8
1.2.3 Randvoorwaarden	8
1.2.4 Archeologische voorkennis van het terrein	9
1.2.5 Geplande ingrepen en hun impact op het bodemarchief	10
1.2.6 Onderzoeksmethode- en strategie	13
1.2.6.1 Methode	13
1.2.6.2 Fysisch geografische situatie	13
1.2.6.3 Bekende archeologische vindplaatsen	13
1.2.6.4 Archeologische indicatoren en cultuurhistorisch kader	13
1.2.6.5 Verstoringshistoriek	14
1.3 Assessmentrapport	15
1.3.1 Ruimtelijke situering	15
1.3.2 Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens	16
1.3.2.1 Traditionele landschappenkaart (geomorfologie)	17
1.3.2.2 Geologie	18
1.3.2.2.1 Tertiair	18
1.3.2.2.2 Quartair	19
1.3.2.3 Bodem	20
1.3.2.3.1 Bodemtypes	20
1.3.2.3.2 Bodemerosie	21
1.3.2.4 Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHMV) en hoogteverloop	22
1.3.2.5 Hydrografie	25
1.3.3 Gekende archeologische waarden	26
1.3.3.1 Historisch en cartografisch onderzoek	26
1.3.3.1.1 Historische achtergrond	26
1.3.3.1.2 Historische kaarten	29
1.3.3.1.3 Huidige gebruik en verstoringen	35
1.3.3.2 Beschrijving van de gekende archeologische waarden	39
1.3.3.3 Projectgebied gesitueerd ten aanzien van zijn landschappelijk en culturele kader	41

1.4	Synthese	41
Deel 2:	Bibliografie.....	44
Deel 3:	Bijlagen.....	45

FIGURENLIJST (2017L93)

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van het kadasternummer (Bron: Geopunt).....	7
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de Topografische kaart van België (Bron: Geopunt).....	7
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt).	10
Figuur 4: Inplantingsplan gelijkvloers (bron: opdrachtgever). Zie tevens Bijlage 1 – Geplande werken..	11
Figuur 5: Visualisatie van de geplande werken (Bron: Geopunt).....	12
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt).	15
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	17
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).	18
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).....	19
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).	20
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart per perceel, 2017 (Bron: Geopunt).	21
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	22
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	23
Figuur 14: Hoogteverloop van het projectgebied (van west naar oost) volgens de profiellijn weergegeven op het DHMV (bron: Geopunt).	24
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).	25
Figuur 16. Reconstructie van de stadsontwikkeling op de kadasterkaart van Popp met aanduiding van het onderzoeksterrein (rood). (DEWILDE 1986, 134-157.).....	28
Figuur 17: Projectgebied bij benadering weergegeven op de Deventerkaart, ca. 1560 (Bron: Koninklijk Belgisch Rijksarchief).	29
Figuur 18: Projectgebied bij benadering weergegeven op de Sanderuskaart, 1641 (Bron: Universiteitsbibliotheek Gent).	30
Figuur 19: Projectgebied bij benadering weergegeven op het plan van Martinus Van Hacke, 1716 (Bron: Stadsarchief Diksmuide).	31
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).	32
Figuur 21: projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	32
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).	33
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart, januari 1918 (Bron: Memory maps - 10-20NW-2A-170118).	34
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart, september 1918 (Bron: Memory maps - 10-Armee-Belge-05-Dixmude-0918).	35

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).	36
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).	36
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).	37
Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).	37
Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt).	38
Figuur 30: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt).	39
Figuur 31: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 met aanduiding van het cultuurhistorisch kader (Bron: Geoportaal).	41
Figuur 32: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart, september 1918 (Bron: Memory Maps - 10 - Armee - Belge - 05 - Dixmude - 0918).	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

TABELLENLIJST (2017L93)

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.	6
Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.....	16
Tabel 3: Overzicht van de historische situatie van de historische kaarten.....	31
Tabel 4: Overzicht van de aanwezige CAI.	39

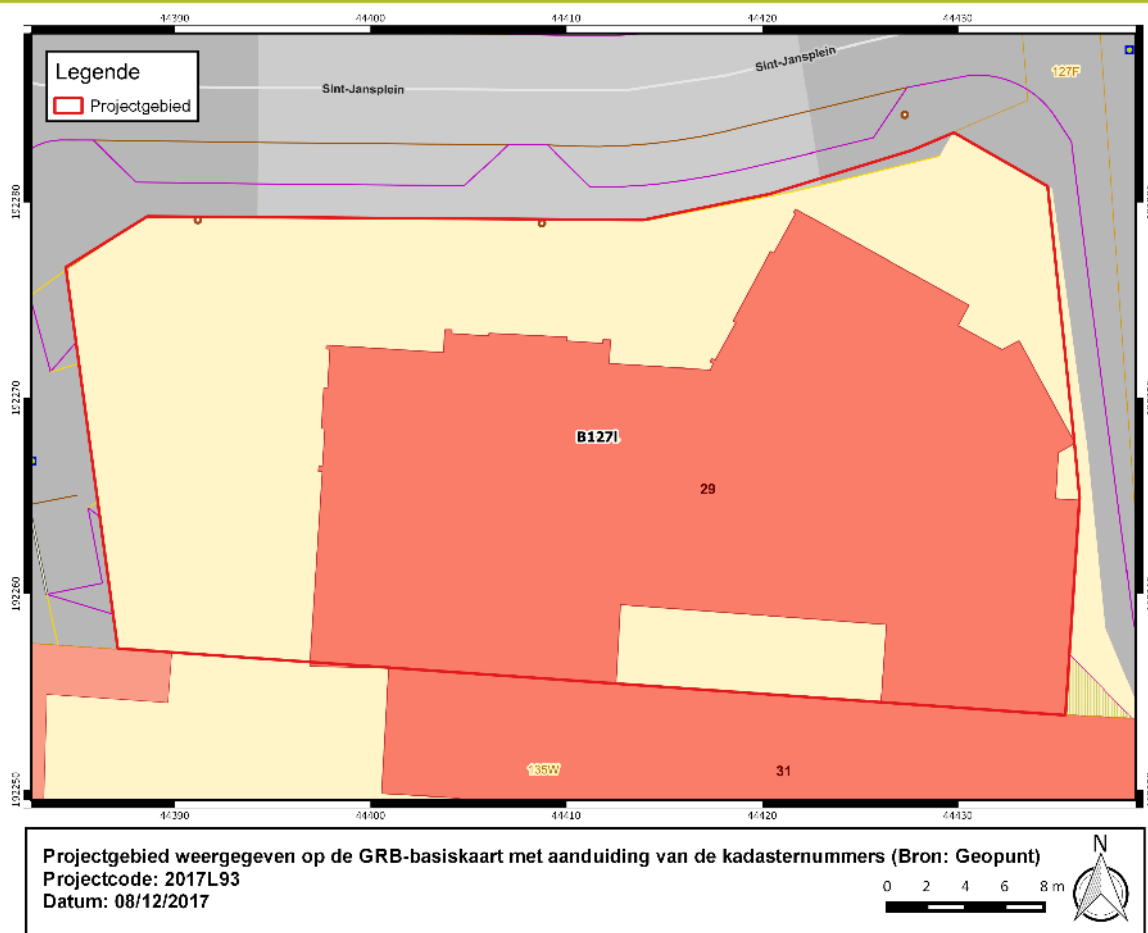
Deel 1: Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

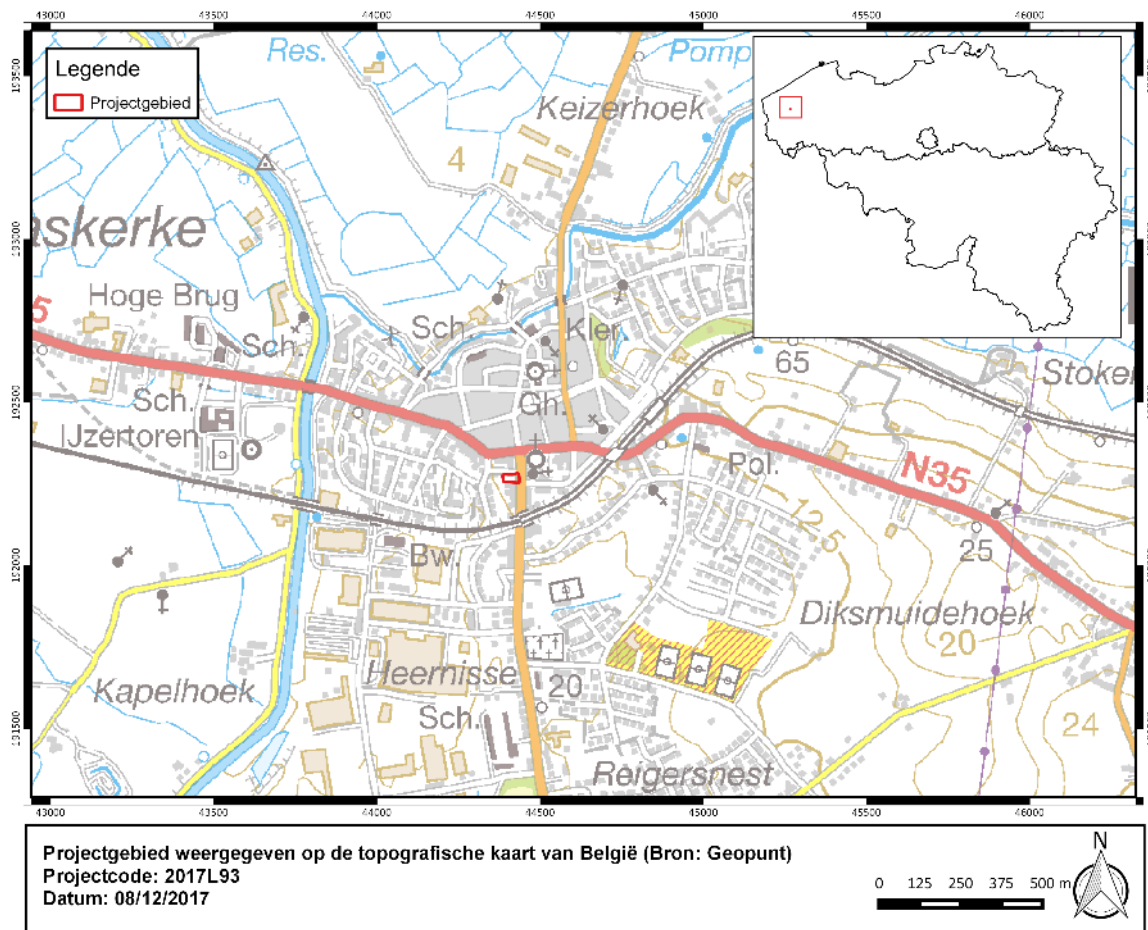
1.1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Diksmuide
	Deelgemeente	/
	Postcode	8600
	Adres	Sint-Jansplein
	Toponiem	Sint-Jansplein
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 44366 Y _{min} = 192239 X _{max} = 44451 Y _{max} = 192298
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Diksmuide, Afdeling 1, Sectie B, nr. 127I Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Janiek De Gryse (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Joren De Tollenaere (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	Chris Vandewalle (Stadsarchief Diksmuide)	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van het kadastrumnummer (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de Topografische kaart van België (Bron: Geopunt)

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Onderzoekskader

Aanleiding van onderhavig bureauonderzoek vormt de geplande realisatie van een appartementencomplex en nieuw OCMW-gebouw. Het projectgebied wordt in deze studie Sint-Jansplein Diksmuide genoemd. Met onderhavig bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een bekrachtigde archeologienota en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

Het archeologisch vooronderzoek betracht vooreerst archeologische artefacten en sites op te sporen binnen de grenzen van Sint-Jansplein Diksmuide. Finaal formuleert het archeologisch vooronderzoek een beargumenteerde inschatting van het potentieel voor kennisvermeerdering van eventueel aanwezige archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied en hoe hiermee om te gaan in het kader van de planuitvoering.

Een dergelijke inschatting kan gebeuren na het beantwoorden van de volgende onderzoeksvragen:

- Wat is op basis van de bestaande bronnen, het archeologisch potentieel van het projectgebied?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van één of meerdere archeologische sites?
- Indien niet, kan de afwezigheid van indicaties op basis van de resultaten van het bureauonderzoek verklaard worden?
- Indien wel, kan op basis van bestaande bronnen bepaald worden wat de aard, datering en bewaring is?
- Wat is de verstoringshistoriek van het plangebied en welke invloed heeft dit op het archeologisch potentieel van het terrein?
- Welke impact hebben de geplande werken op het archeologisch bodemarchief?
- Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site?

1.2.2 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied. Het plangebied situeert zich in de vastgestelde archeologische zone van de historische stadskern van Diksmuide. Het projectgebied situeert zich noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 1221 m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.3 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel onmogelijk voorafgaand aan het aanvragen van de stedenbouwkundige vergunning of verkavelingsvergunning. De prospectie met ingreep in de bodem kan pas uitgevoerd worden na de verwijdering van de huidige bebouwing.

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.4 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Sint-Jansplein Diksmuide werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.2.5 Geplande ingrepen en hun impact op het bodemarchief

De totale oppervlakte van het onderzoeksterrein bedraagt 1221 m².

Huidig gebruik en verstoringen

Binnen de contouren van het onderzoeksterrein situeren zich thans de gebouwen van CM Diksmuide met bijhorende verhardingen. Ca. 665 m² is op heden bebouwd en bijkomend is ca. 200 m² verhard (parkeergelegenheid). Het overige deel van de onderzoekszone bestaat uit grasland. De huidige gebouwen zijn niet onderkelderd.

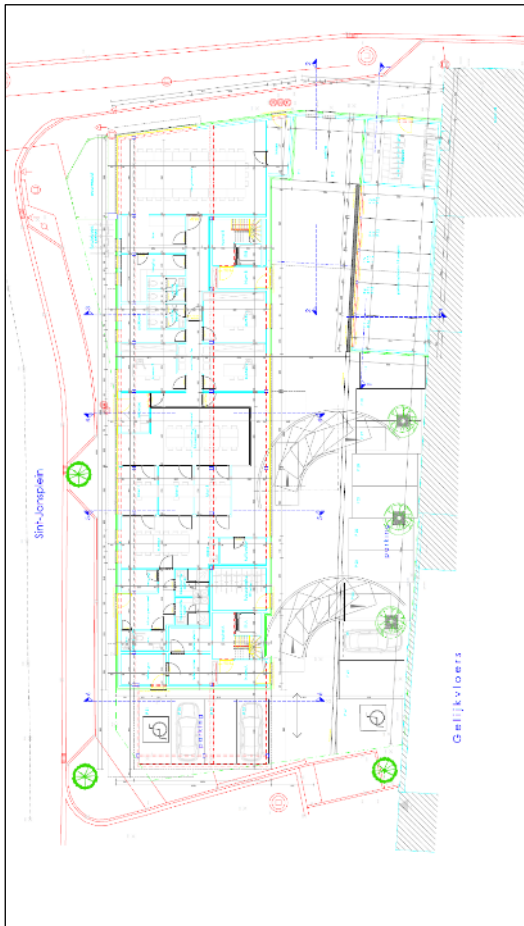
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt).

Geplande werken

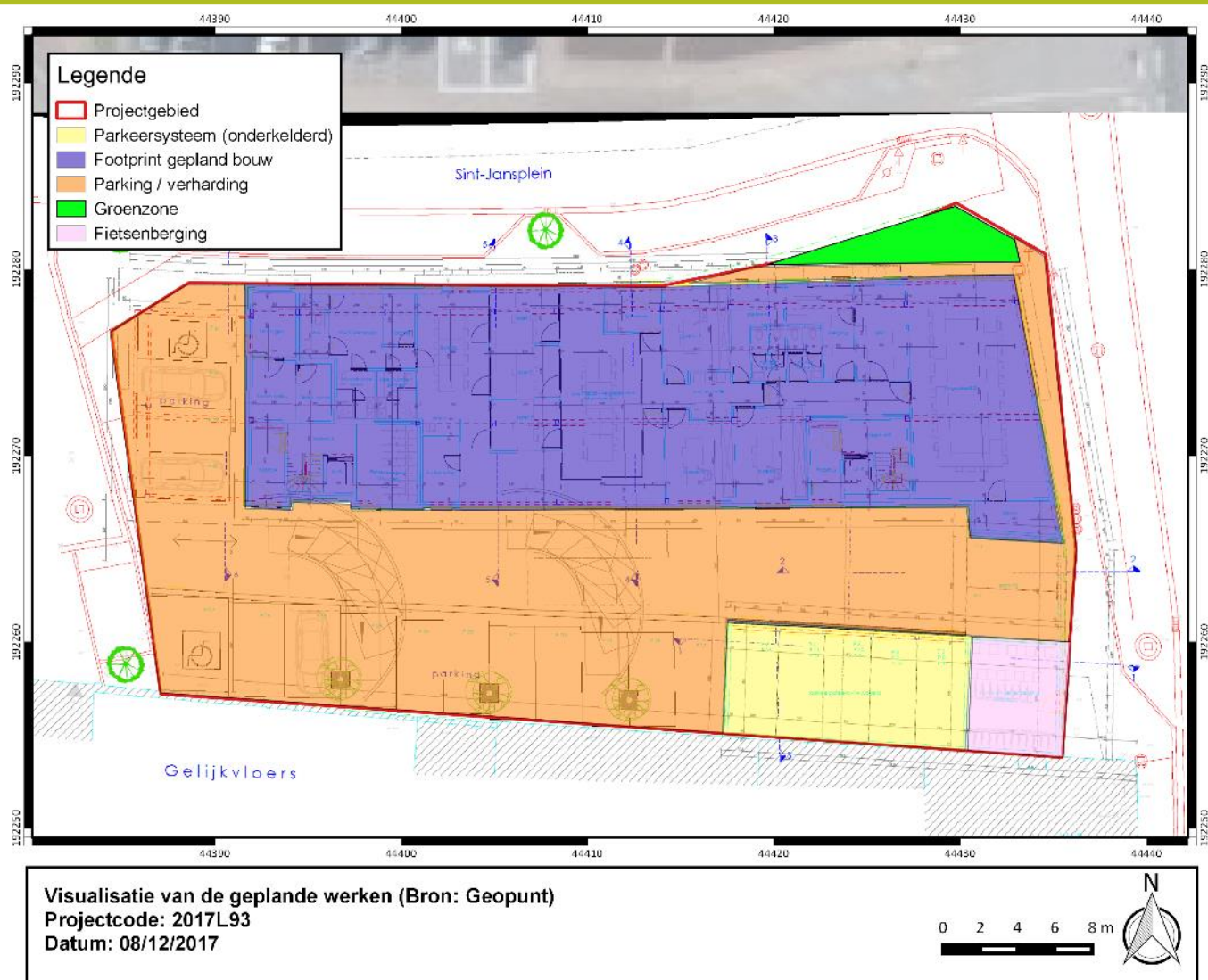
Na de sloop van de bestaande bebouwing gaat de opdrachtgever over tot de aanleg van een nieuwbouw met 17 appartementen en een kantoor voor de CM.

Het appartementsgebouw wordt gefundeerd op een algemene funderingsplaat van 40 cm dik. Ter hoogte van het geplande parkeersysteem wordt een keldervolume voorzien tot een diepte van 175 cm + de dikte van de funderingsplaat (30 cm) Daarnaast zijn 2 liftputten voorzien van 140 + 30 cm funderingsplaat ter hoogte van het gebouw. De rioleringen worden aangelegd op een traditionele diepte tussen de 50 en de 100 cm. Voor de aanleg van de overige verharding + parkeergelegenheden + groenzone wordt een bodemingreep voorzien tot ca. 50 cm-Mv.

De totale oppervlakte van het geplande gebouw bedraagt ca. 520 m², de totale oppervlakte van het onderkelderde parkeersysteem bedraagt ca. 80 m², de oppervlakte van de fietsenberging bedraagt ca. 30 m², de oppervlakte bestemd als groenzone bedraagt ca. 20 m² en het overige terrein (bestemd voor parkeergelegenheid + verharding) heeft een oppervlakte van ca. 560 m².

Figuur 4: Inplantingsplan gelijkvloers (bron: opdrachtgever). Zie tevens Bijlage 1 – Geplande werken.

Figuur 5: Visualisatie van de geplande werken (Bron: Geopunt).

1.2.6 Onderzoeksmethode- en strategie

1.2.6.1 Methode

Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

1.2.6.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen. De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad van het archeologische erfgoed.

Volgend kaartmateriaal werd geconsulteerd t.b.v. de aardkundige analyse van de projectlocatie:

- Tertiair geologische kaart van Vlaanderen
- Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart
- Geomorfologische kaart

1.2.6.3 Bekende archeologische vindplaatsen

Dit wijst op vindplaatsen waar de fysieke neerslag van menselijke activiteiten uit het verleden reeds werd vastgesteld en gedocumenteerd. Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het projectgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed geraadpleegd.

1.2.6.4 Archeologische indicatoren en cultuurhistorisch kader

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties.

Om bij deze casus inzicht te verwerven over de archeologische indicatoren in het plangebied werd onderstaand historisch kaartmateriaal geanalyseerd:

Bron	Jaartal
Deventerkaart	Ca. 1560
Sanderuskaart	Ca. 1640
Kaart van Martinus Hacke	1716
Kaart van Ferraris	1771-1777
Atlas der Buurtwegen	1843-1845
Popp Kadasterkaarten	1842-1879
Loopgravenkaart	Maart 1918
Loopgravenkaart	September 1918

Op basis van dit kaartmateriaal kan de bewoningsgeschiedenis vanaf de tweede helft van de 16de eeuw vastgesteld worden en de eventuele gevolgen ervan op het archeologisch bodemarchief ingeschat worden.

Deze gegevens werden aangevuld met informatie afkomstig uit archeologische en historische literatuur, daarnaast is ook gebruik gemaakt van data over de lokale toponymie en geschiedenis.

De keuze van de bronnen is gebaseerd op graad van relevantie en toegankelijkheid.

Om het cultuurhistorische kader van het projectgebied in kaart te brengen, werd het kaartmateriaal beschikbaar op Geoportaal geconsulteerd.

1.2.6.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van de planlocatie bepaalt in belangrijke mate de gaafheid en bewaringsgraad van het archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, verslagen van bodemonderzoeken of informatie uit de aardwetenschappelijke kaarten een grote rol spelen bij het correct inschatten van de aanwezigheid en van de bewaringstoestand van de archeologische resten.

1.3 Assessmentrapport

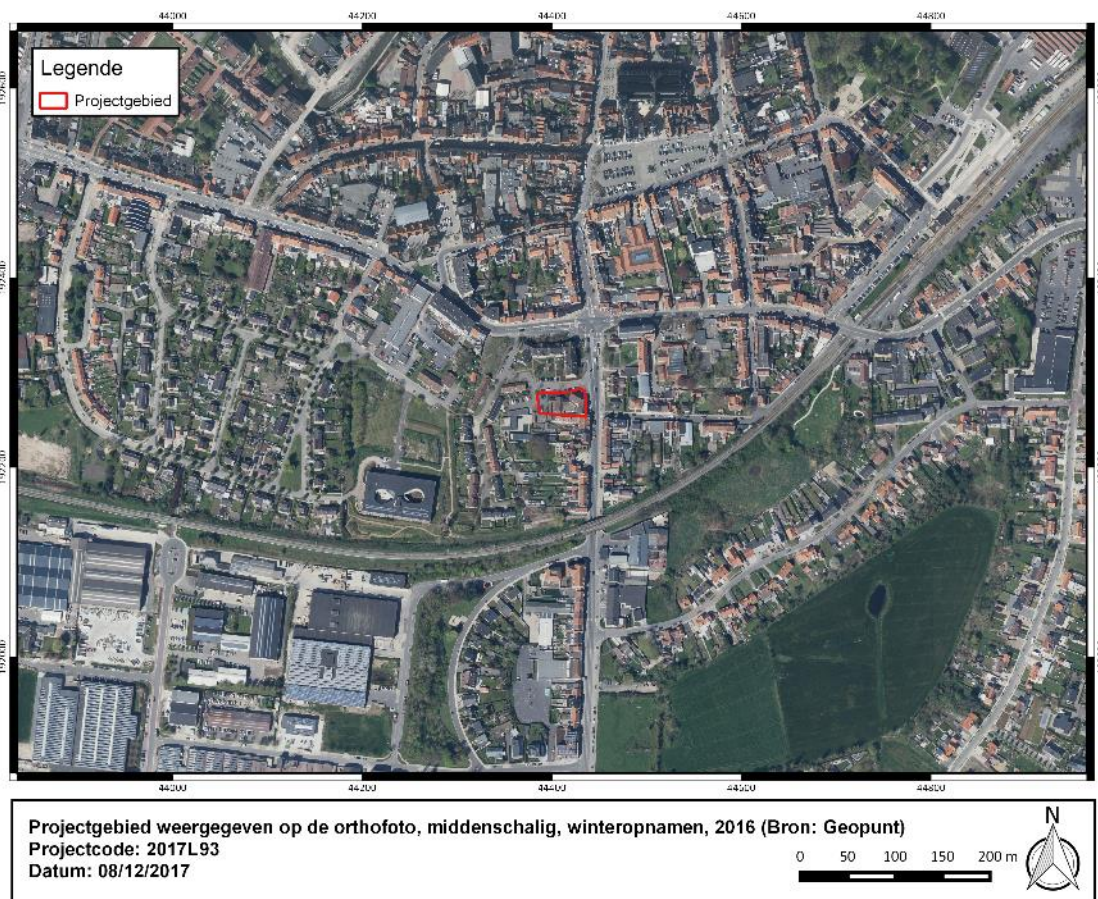
Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.3.1 Ruimtelijke situering

Het onderzoeksterrein is gelegen in Diksmuide, in de provincie West-Vlaanderen. Diksmuide is omgeven door deelgemeenten: ten noorden door Beerst, ten oosten en ten zuiden door Esen, en ten westen door Esen en kaaskerke. Het verstedelijkt grondgebied van de stad is doorsneden door drukke verkeerswegen N35 en N369. De belangrijkste waterwegen zijn de IJzer en de Handzamevaart.

Het plangebied is omgeven door het Sint-Jansplein ten noorden en westen, bebouwing ten zuiden en de Koning Albertstraat ten oosten. De stadskern van Diksmuide (Grote Markt) situeert zich ca. 300 meter ten noorden.

Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt).

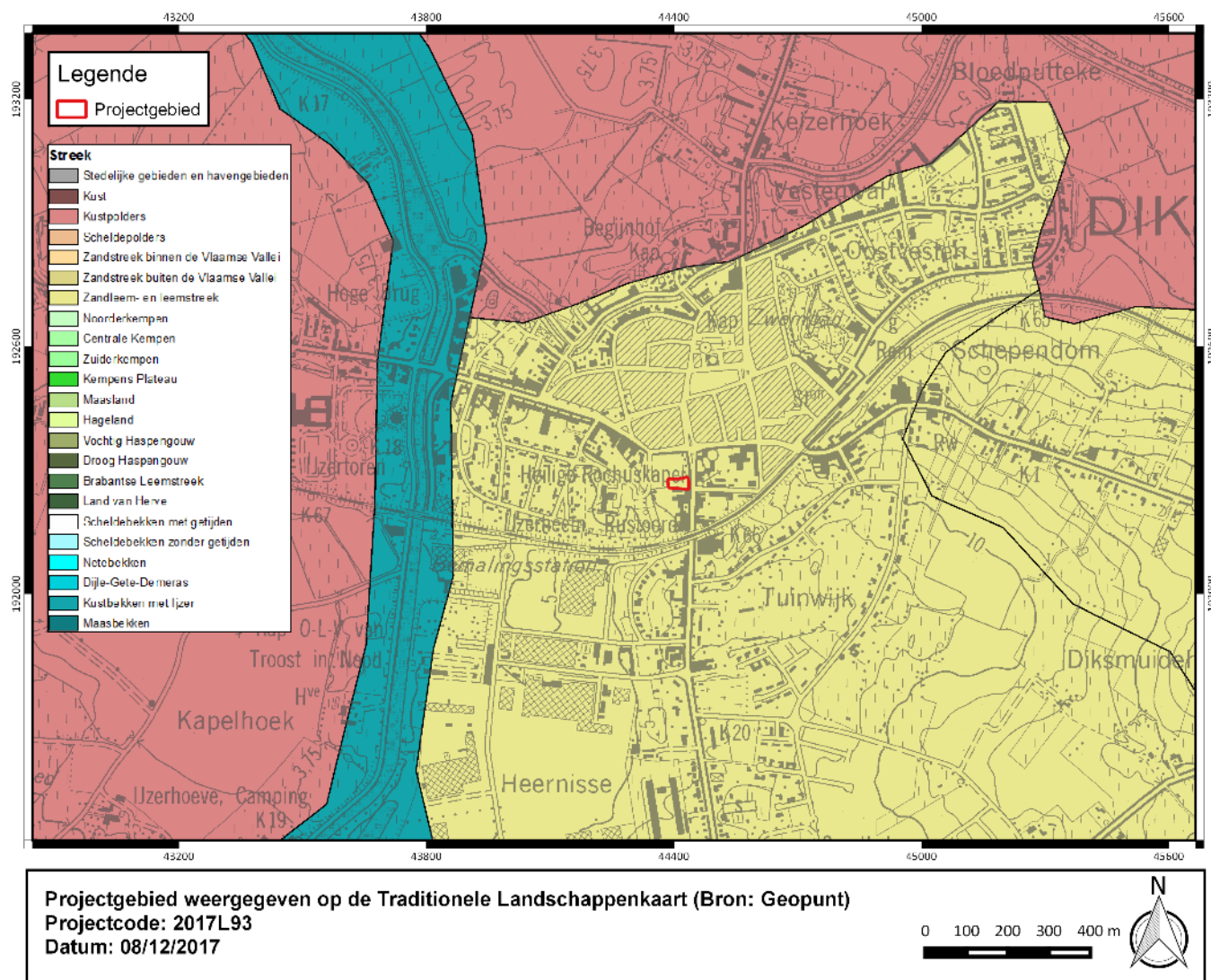
1.3.2 Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	Informatie
Traditionele landschappenkaart	Zandleem- en leemstreek
Tertiair	Lid van Egem (Fm. Tielt)
Quartair	Type 1: eolische afzetting
Bodemtypes	OB, OT
Potentiële bodemerosie	Geen info
Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen	Hoogte ca. 8,25 m TAW
Hydrografie	IJzerbekken (deelbekken: Blankaart) Waterlopen: Handzamevaart, IJzer

1.3.2.1 Traditionele landschappenkaart (geomorfologie)

Het onderzoeksterrein is gelegen binnen de zandleem- en leemstreek.

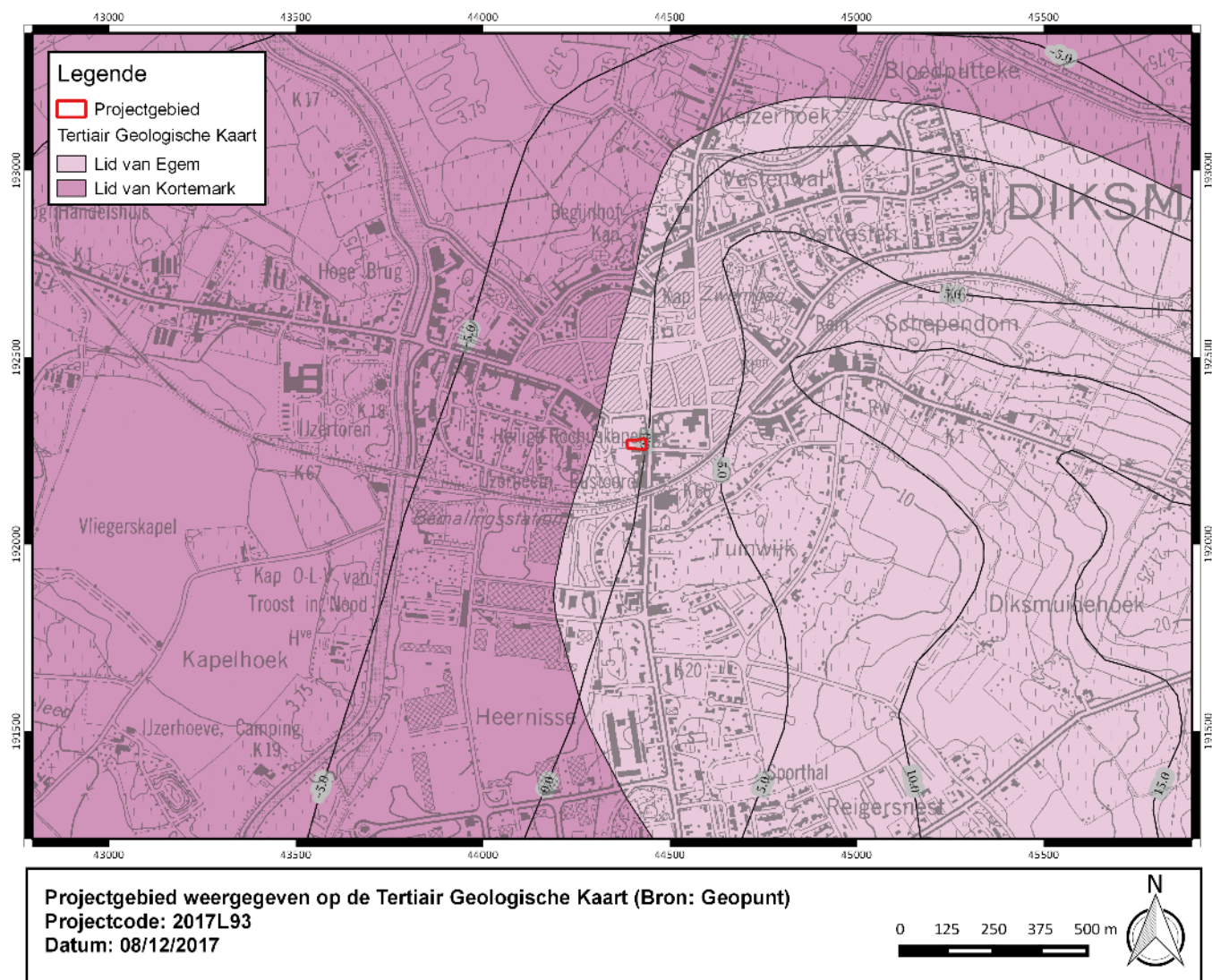
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

1.3.2.2 Geologie

1.3.2.2.1 Tertiair

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Egem** (Formatie van Tielt). De Formatie van Tielt bestaat uit een fijn zandig en zandig marien sediment.

Het **Lid van Egem** bestaat uit een glimmer- en glauconiethoudend zeer fijn zand dat grover wordt naar boven toe. Het is tevens afgezet in ondiepe-mariene omstandigheden.

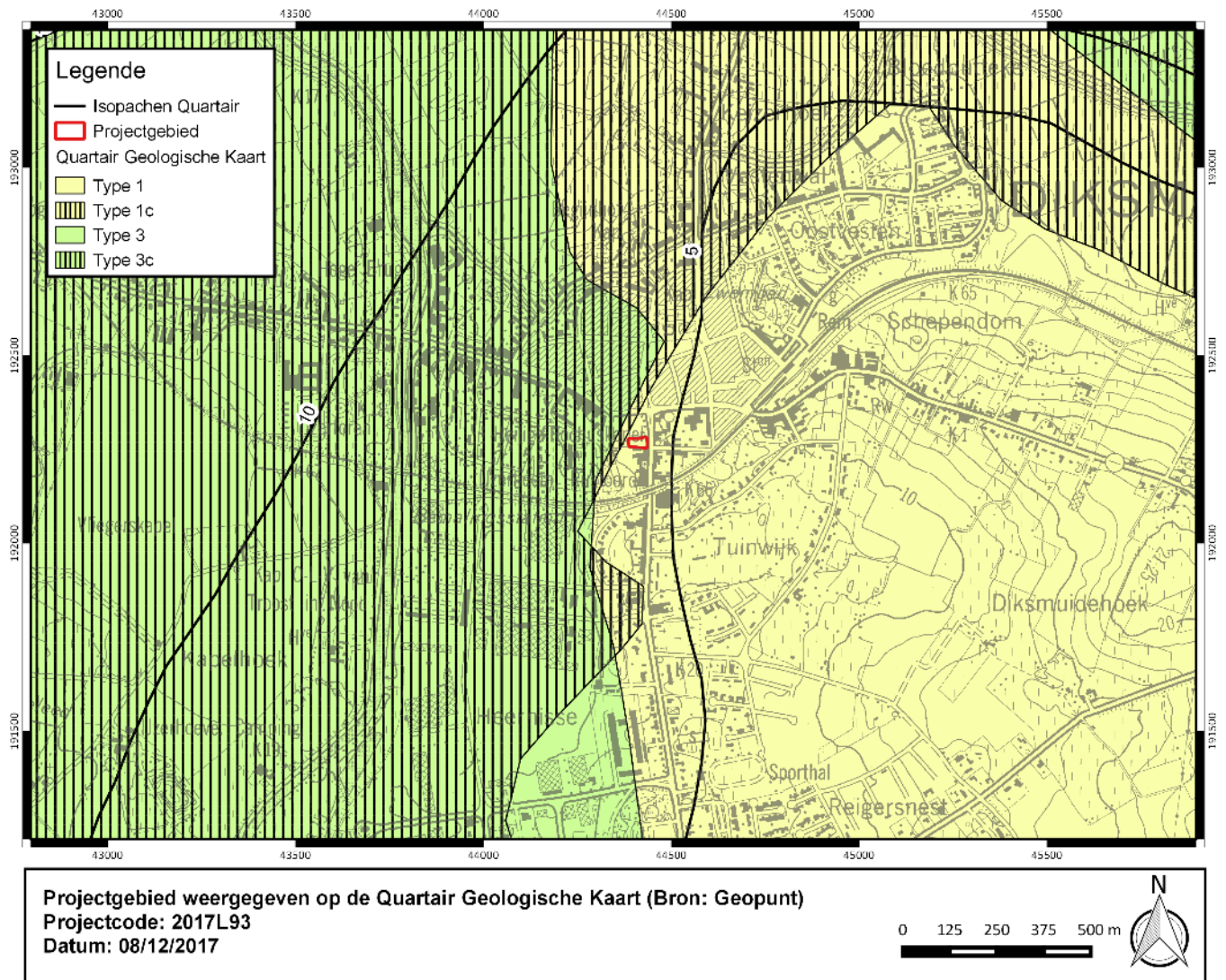

Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.3.2.2.2 Quartair

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 1**. Dit type bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zand tot zandleem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen van het Quartair bevatten.

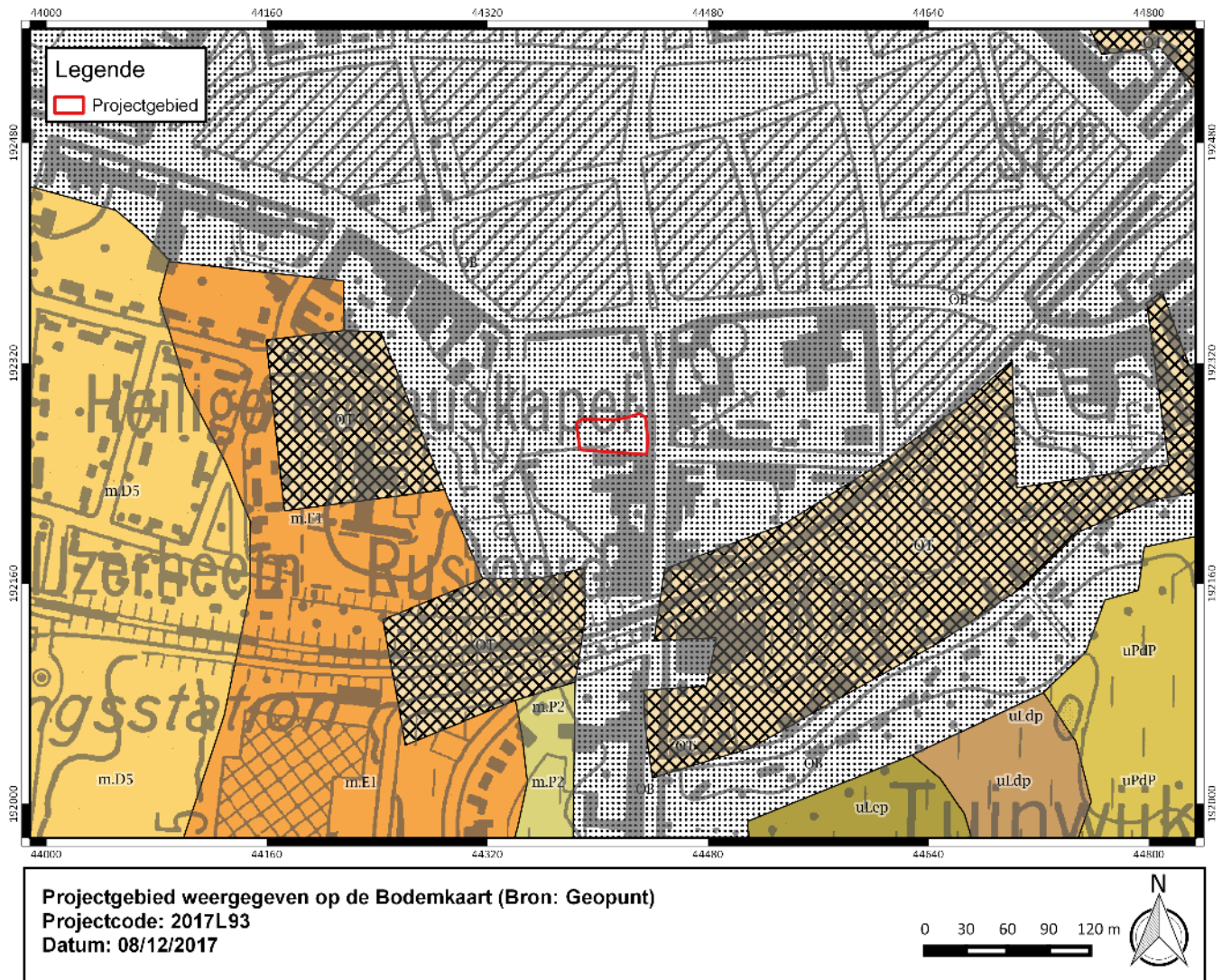
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.3.2.3 Bodem

1.3.2.3.1 Bodemtypes

Het bodemtype **OB** is een kunstmatig bodemtype waarbij de natuurlijke bodem sterk verstoord kan zijn door de aanwezige verharding of bebouwing. Hierdoor is het niet altijd mogelijk de natuurlijke bodem te herkennen.

Rondom het projectgebied is voornamelijk het bodemtype **OT** aanwezig. Dit is een sterk vergraven bodem.

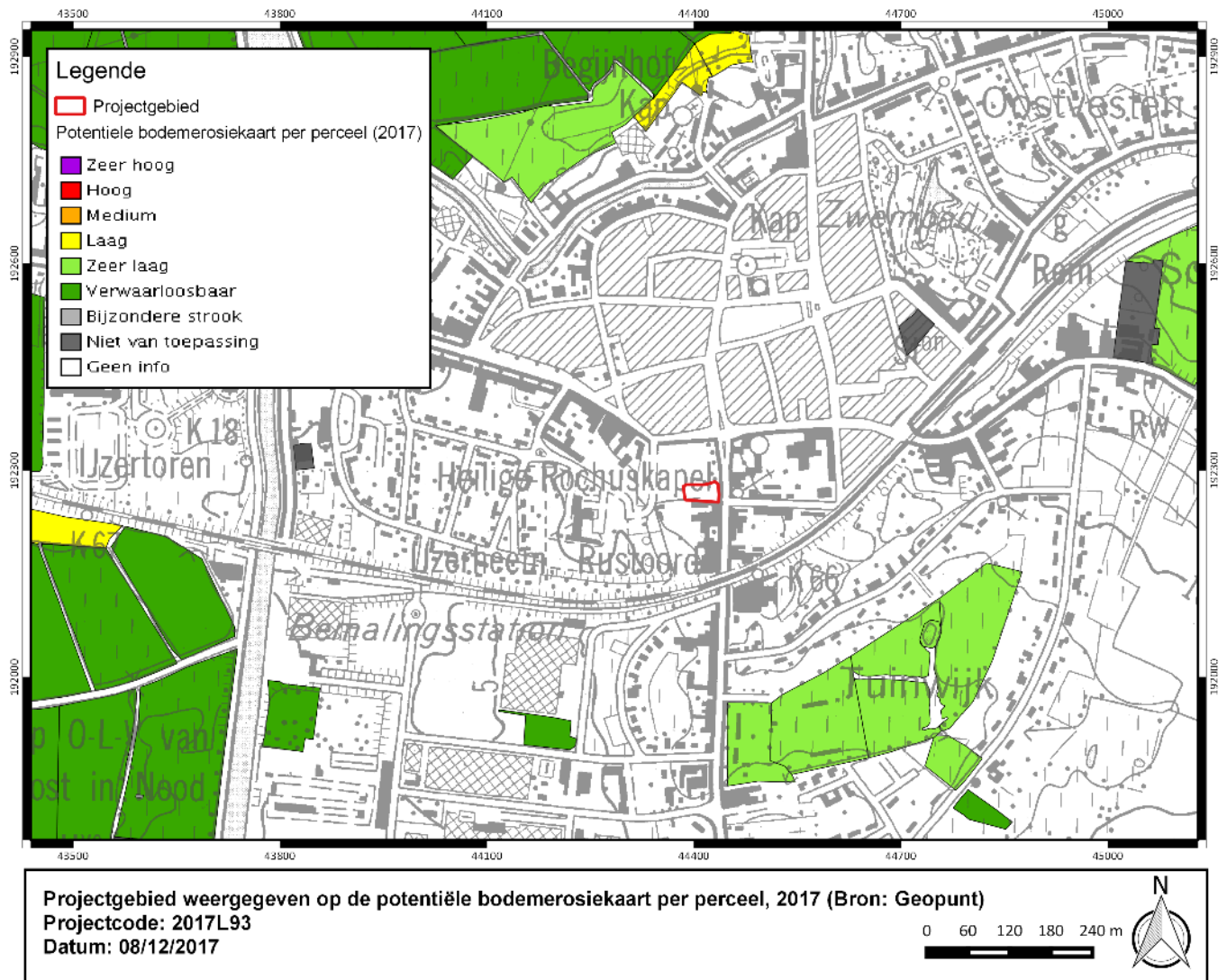

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

1.3.2.3.2 Bodemerosie

Er is geen info gekend over de potentiële bodemerosie van het projectgebied.

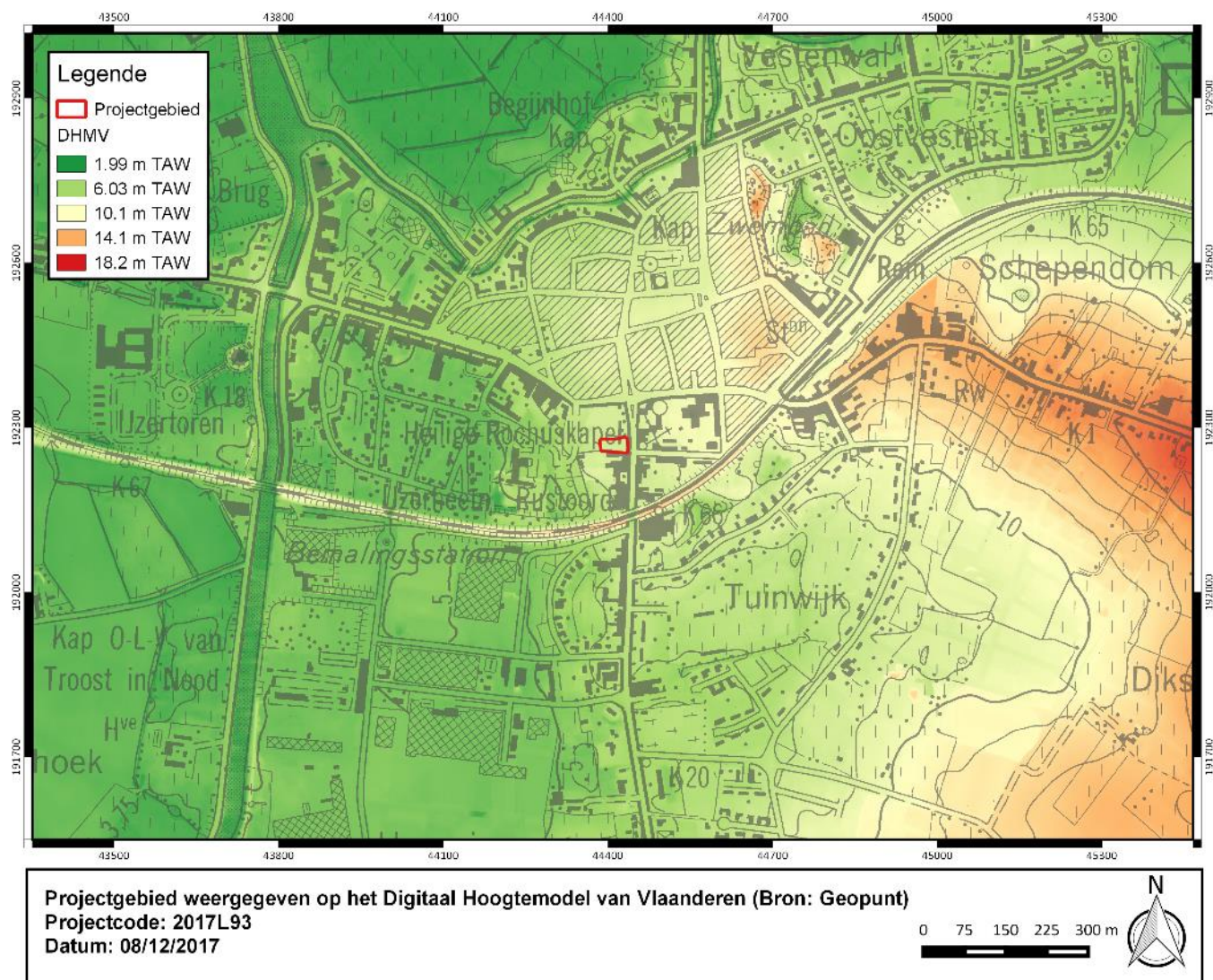

Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart per perceel, 2017 (Bron: Geopunt).

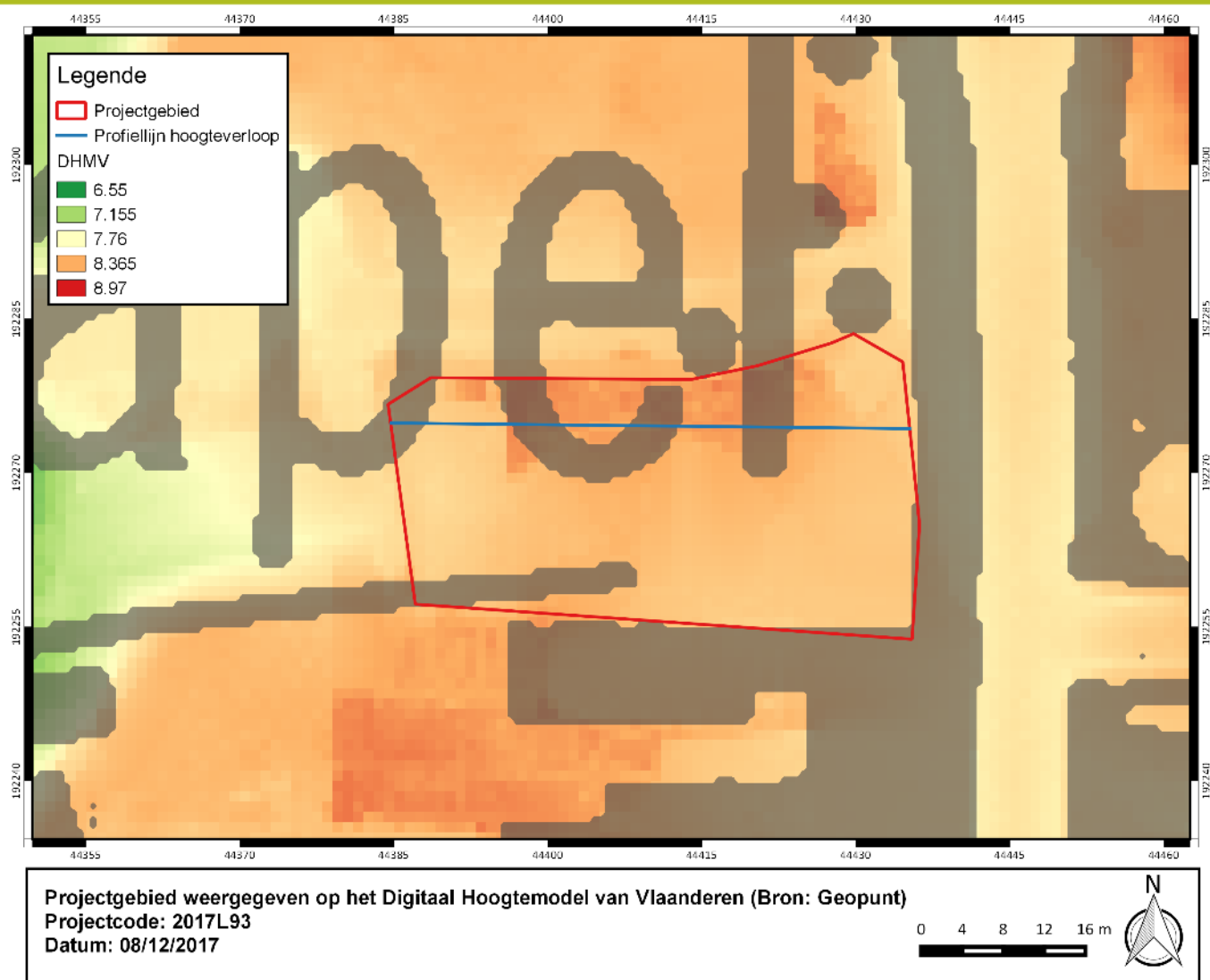

1.3.2.4 Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHMV) en hoogteverloop

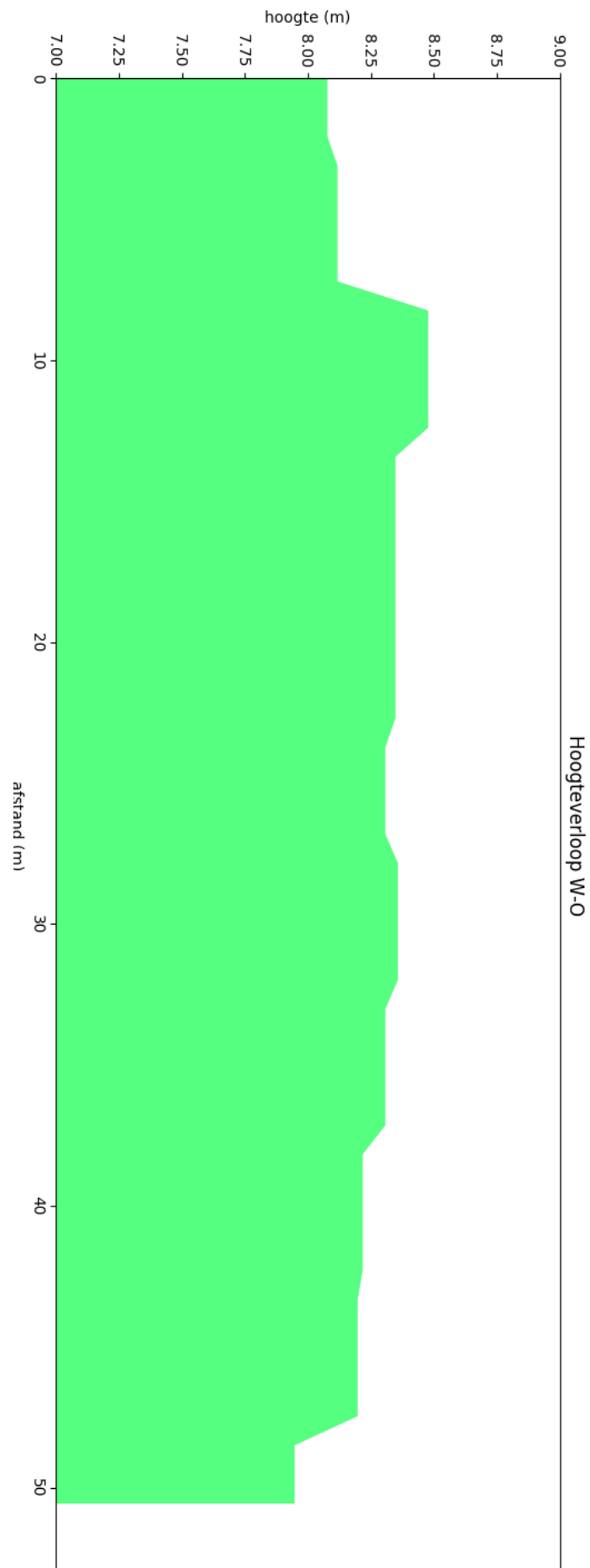
Het projectgebied is gelegen ten westen van de zandleem rug aanwezig in Diksmuide. De hoogte bedraagt ca. 8,25 m TAW en daalt richting het westen naar de IJzer toe. Het projectgebied zelf ligt net niet binnen de alluviale vallei van de IJzer.

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

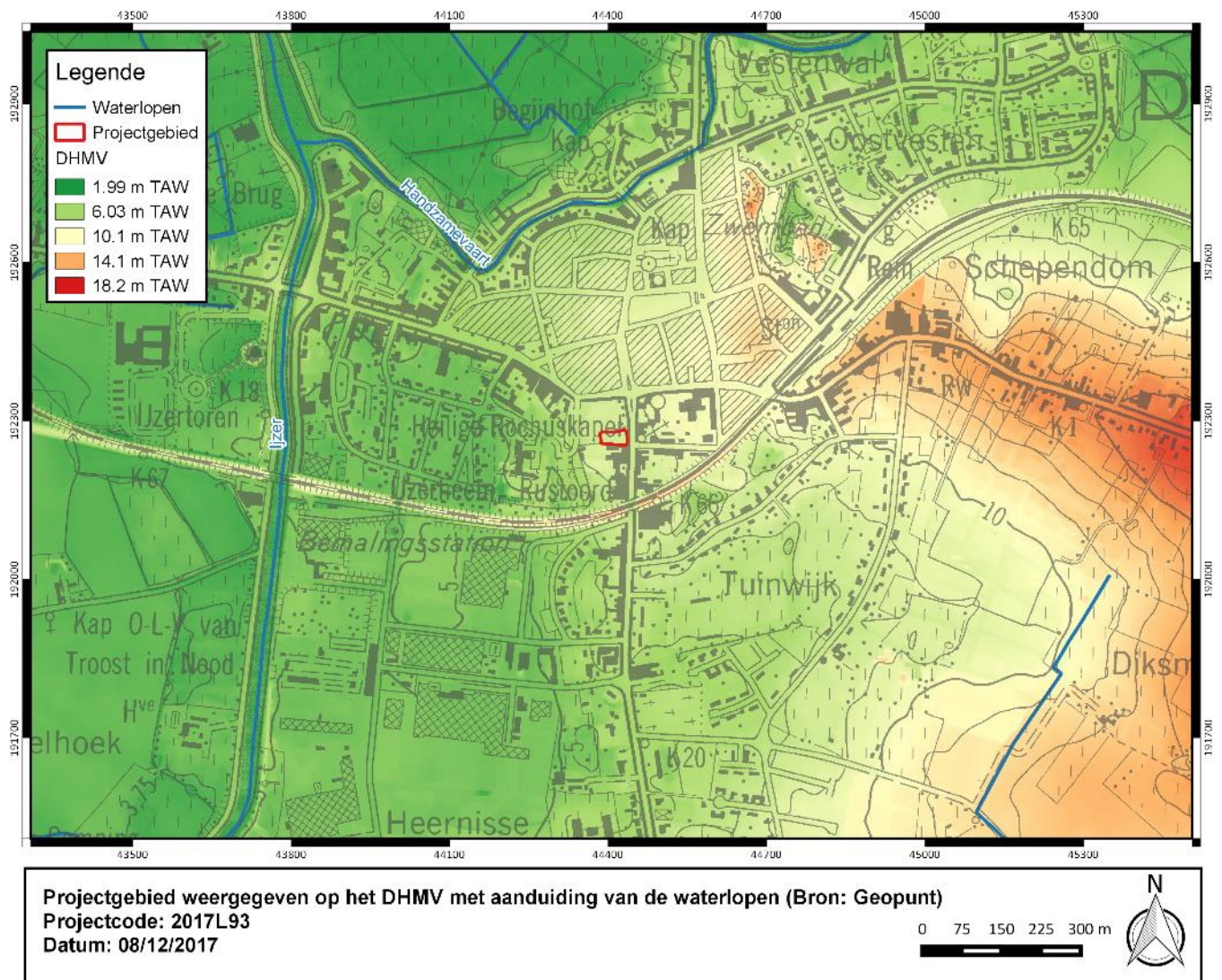

Figuur 14: Hoogteverloop van het projectgebied (van west naar oost) volgens de profiellijn weergegeven op het DHMV (bron: Geopunt).

1.3.2.5 Hydrografie

Het projectgebied is gelegen in het IJzerbekken (deelbekken: Blankaart). Ten noorden stroomt de Handzamevaart terwijl ten westen de IJzer aanwezig is.

Figuur 15: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

1.3.3 Gekende archeologische waarden

1.3.3.1 Historisch en cartografisch onderzoek

1.3.3.1.1 Historische achtergrond

A. Middeleeuwse stadsontwikkeling

In het verleden werd de hypothese geformuleerd dat in de 9de eeuw in Diksmuide, net zoals in bijvoorbeeld Alveringem, Veurne, Souburg en Middelburg, een ronde vluchtburcht opgericht werd als onderdeel van de zgn. *castella recens facta*¹. Deze burchten (*castella*) maakten volgens deze hypothese deel uit van een verdedigingslinie tegen de invallen van de Noormannen. Deze burcht werd ten westen van de Grote Markt gelokaliseerd, op basis van anomalieën in de Popp-kaart uit het midden van de 19de eeuw (Figuur 16)². Op de Gouden Leeuwsite werd een brede OW georiënteerde gracht aangetroffen, waarvan het verloop treffende overeenkomsten vertoont met de circulaire structuur³. Desalniettemin is deze hypothese puur hypothetisch en nog op geen enkele andere manier bevestigd of onderbouwd.

De aard en de omvang van de bewoning in de 10de eeuw is voornamelijk vrij onduidelijk. In elk geval krijgt Diksmuide in 958 de toestemming van Boudewijn III, graaf van Vlaanderen, om een jaarmarkt te houden. Na de overstromingen in het kustgebied tijdens de eerste helft van de 11de eeuw ontstond op de rand van het overstromingsgebied een kleine nederzetting, die vrij snel in belang toenam. Aanwijzingen hiervoor zijn de oprichting van een kapel in 1089 en de vestiging van de heren van Esen als burggraven van Diksmuide op het einde van de 11de eeuw⁴. In deze pre-stedelijke nederzetting is de Vismarkt hoogstwaarschijnlijk als de oudste markt te beschouwen.

Zowel de vraag naar de precieze omvang van deze handelskern en de vraag of deze al dan niet omweld was, bleef lange tijd onbeantwoord. Bij het prospectieonderzoek dat in 2016 door Ruben Willaert bvba uitgevoerd werd op de Grote Markt van Diksmuide, onder de oudste ophogingspakketten, een gedempte gracht aangetroffen⁵. Het gaat om een zeer brede gracht, die over de volledige lengte van de Grote Markt loopt. Op de bodem kwam een dik pakket zwarte, plastische klei voor. Dit pakket, dat de gebruiksfase van de gracht vertegenwoordigt, kwam tot stand door accumulatie van fijn organisch materiaal in nagenoeg stilstaand water. Bovenop dit grachtslib konden verschillende dempingspakketten geregistreerd worden. Deze pakketten vertegenwoordigen de opgave van de gracht en het nivelleren van het terrein in functie van de herinrichting ervan en de aanleg van de Grote Markt. Het is vrij waarschijnlijk dat het hier gaat om de gracht van de pre-stedelijke nederzetting. Deze gracht sluit D-vormig aan op de laatste meander van de Handzamevaart, vooraleer die in de IJzer uitmondt. De opgave van de gracht is in de 13de eeuw te situeren, wanneer de Grote Markt tot stand komt.

¹ VAN WERVEKE 1965,

² DE MEULEMEESTER 1981, 56-57; DE MEULEMEESTER 1986, 82-83. De cirkel, zoals die bijvoorbeeld in Veurne en Bergues zeer herkenbaar is, wordt in Diksmuide eigenlijk veroorzaakt door een bocht in de Handzamevaart (schriftelijke mededeling M. Dewilde).

³ PYPE, BONCQUET & DE GRYSSE 2012, 173-175.

⁴ Diksmuide werd na 1089 afgesneden van de moederparochie Esen (DE MEULEMEESTER 1986, 83).

⁵ DE GRYSSE 2017, in opmaak.

Vanaf het einde van de 11de eeuw groeit Diksmuide uit tot een belangrijke zeehaven. De monding van de IJzer drong op dat ogenblik nog zeer diep het binnenland in. Het belang van de stad wordt o.a. geïllustreerd door de toekenning van de stadsrechten midden 12de eeuw (waarschijnlijk voor 1163)⁶. Algemeen wordt aangenomen dat rond het einde van de 12de eeuw een tweeledig mottekasteel opgericht werd⁷. Deze motte wordt op basis van de historische bronnen enerzijds en de huidige percelleringspatronen anderzijds ten noorden van de Sint-Niklaaskerk gesitueerd. Het neerhof zou zich volgens deze hypothese tussen het opperhof en de Handzamevaart situeren. Waarschijnlijk werd de motte in opgegeven om de uitbreiding van Diksmuide langs de Handzamevaart mogelijk te maken. De militaire functie werd overgenomen door de stadsomwalling, die vanaf 1270 werd aangelegd, en het versterkt kasteel, dat in de loop van de 13de eeuw opgericht werd ter hoogte van de samenloop van de IJzer en de Handzamevaart (vandaar huidige benaming Kasteelstraat)⁸.

In een volgende fase werd de stad uitgebreid in zuidelijke richting. Het dambordpatroon wijst erop dat deze uitbreiding zeer planmatig verliep vanaf de Grote Markt met in het verlengde de huidige Generaal-Baron Jacquesstraat. De uitbreiding was duidelijk geënt op de Ieperstraat. De inrichting van de Grote Markt in het derde kwart van de 13de eeuw dateert deze uitbreiding. De stichting van het begijnhof en de vermelding van de Huidevettersdijk wijst erop dat de bewoning nu ook aan de overzijde van de Handzamevaart voorkwam. Allicht kwam het huidige onderzoeksterrein gedurende de 13de eeuw binnen het stadsweefsel van Diksmuide te liggen.

Waarschijnlijk werd de stad onder graaf Gewijde van Dampierre, tussen 1270 en 1299, versterkt met aarden wallen en een verdedigingsgracht met vier poorten⁹. De contouren van deze eerste stadsversterking corresponderen min of meer met de tweede omwalling, aangelegd in 1359 na een uitbreiding van de stad in noordelijke richting.

In het begin van de 15de eeuw werd de omwalling aangepast op initiatief van de heer van Diksmuide. Dankzij deze heraanleg ontstond een rechthoekig areaal en werd de stad met 1/3 uitgebreid. Volgende uitbreiding- verder in zuidelijke richting- kwam tot stand rond 1430. De uitbreiding was een poging om de lakennijverheid nieuw leven in te blazen en nieuwe arbeiders aan te trekken binnen een nieuwe omwalde nederzetting. T.g.v. financiële problemen werd enkel de omgrachting gerealiseerd¹⁰.

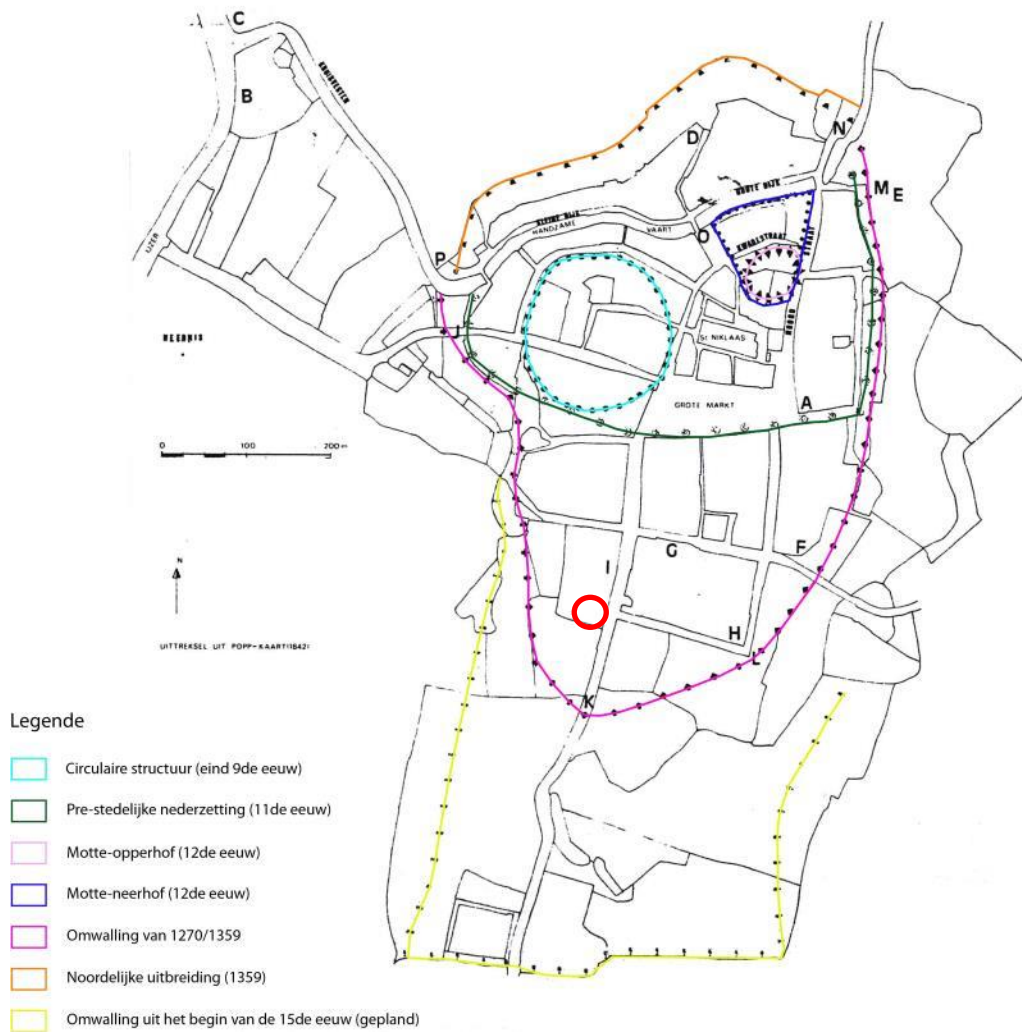
⁶ T.g.v. de stichting van Nieuwpoort in 1163 verloor Diksmuide haar rol als belangrijke zeehaven.

⁷ De hypothese is gebaseerd op analogie met andere steden en de gangbare tradities. De inventaris van Onroerend Erfgoed meldt: 'De eerste heer van Beveren, Diederik (1120-1148) wiens zoon Jordaen, burggraaf van Diksmuide wordt (vermeld in diplomatieke stukken in 1157), laat te Beveren een motte opwerpen. Vermits motteversterkingen in deze periode in tal van Vlaamse steden opgeworpen werden en vermits de heren van Beveren vasthouden aan de mottetraditie, lijkt het aannemelijk dat ze ook in Diksmuide een mottekasteel hebben opgericht.' (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121990>).

⁸ DE MEULEMEESTER 1986, 84.

⁹ Sommigen dateren de eerste stadsomwalling in het begin van de 13de eeuw.

¹⁰ DE WILDE 1986.

Figuur 16. Reconstructie van de stadsontwikkeling op de kadasterkaart van Popp met aanduiding van het onderzoeksterrein (rood). (DEWILDE 1986, 134-157.)

Uit Figuur 16 is af te leiden dat het onderzoeksterrein zich situeert buiten de 9de-eeuwse circulaire kern, en buiten de 11de -eeuwse pre-stedelijke nederzetting. Het plangebied situeert zich binnen de omwalling van 1270 en komt allicht binnen het stadsweefsel van Diksmuide te liggen vanaf de zuidelijke uitbreiding van de stad in de 13de eeuw.

1.3.3.1.2 Historische kaarten

De Deventerkaart toont zeer duidelijk het dambordpatroon aan van de 13^e-eeuwse zuidelijke stadsuitbreiding van Diksmuide. Het dambordpatroon wijst op het feit dat deze uitbreiding planmatig verliep vanaf de Grote Markt, geënt op de Ieperstraat. Binnen het onderzoeksterrein komt een verhevenheid voor, gekenmerkt door bebouwing met leien bedaking. Op basis van de proporties die de schilder aan deze gebouwen toekende, kan afgeleid worden dat de bebouwing een bepaalde status had. De blauwe bedaking suggereert bovendien een openbare functie. Het betreft mogelijk reeds het gebouwenbestand van een latere Armenschool. Armenscholen werden in de Zuidelijke Nederlanden vaak opgericht vanuit Katholieke hoek. Dit werd gestimuleerd vanuit de bisdommen vanaf de 17de eeuw. Vermoedelijk kreeg het gebouw dus pas in de 17de eeuw zijn bestemming als school. Deze stelling wordt kracht bijgezet door de oprichtingsdatum van de jongerenafdeling (1622). De hoedanigheid van het gebouw voor de inrichting als school is niet gekend.¹¹

Figuur 17: Projectgebied bij benadering weergegeven op de Deventerkaart, ca. 1560 (Bron: Koninklijk Belgisch Rijksarchief).

¹¹ Hiervoor werd tevens contact opgenomen met Chris Vandewalle, Stadsarchief Diksmuide.

De Sanderuskaart toont tevens een duidelijke verhevenheid binnen de contouren van het plangebied. De letter 'f' in de legende verwijst naar Arme Schole. Precies ten noorden van het plangebied (ten oosten op de Sanderuskaart) staat de legttter 'e' in de legende voor *'t Gasthuys*, refererend naar het oude Sint-Janshospitaal. De huidige toponymie van het Sint-Jansplein en Gasthuisstraat verwijst hiernaar.

Het gasthuis wordt voor de eerste maal in 1538 vermeld in de handvesten van de Sint-Sebastiaansgilde. Ca. 1870 wordt het oude complex vervangen door een nieuw "Hôpital St. Jean", een complex in neoclassicistische stijl. Na de Eerste Wereldoorlog wordt het Sint-Janshospitaal heropgebouwd in een historiserende neo-Brugse stijl. In de jaren 1970 werd dit complex echter afgebroken om plaats te maken voor de serviceflats van het rusthuis "IJzerheem" (IJzerheemlaan).¹²

In Diksmuide was de armenschool gevestigd in de Woumenstraat (de huidige Koning Albertstraat), binnen de contouren van het huidige onderzoeksterrein. De jongensarmenschool werd er in 1622 gevestigd, de aanpalende meisjesschool kwam er in 1624. De oprichting van deze scholen, en dan vooral die van de meisjesschool, was grotendeels te danken aan de gift van een zekere Catharina de Costere.¹³ De school is figuratief op de Sanderuskaart weergegeven als een verheven bouwstructuur van een ruim aantal verdiepingen met in het westelijk deel aangrenzend een toren. Het stadsprofiel van Sanderus geeft een beeld van de hoogte van deze toren. De configuratie doet vermoeden dat de school via een binnenkoer in verbinding stond met het Sint-Janshospitaal.

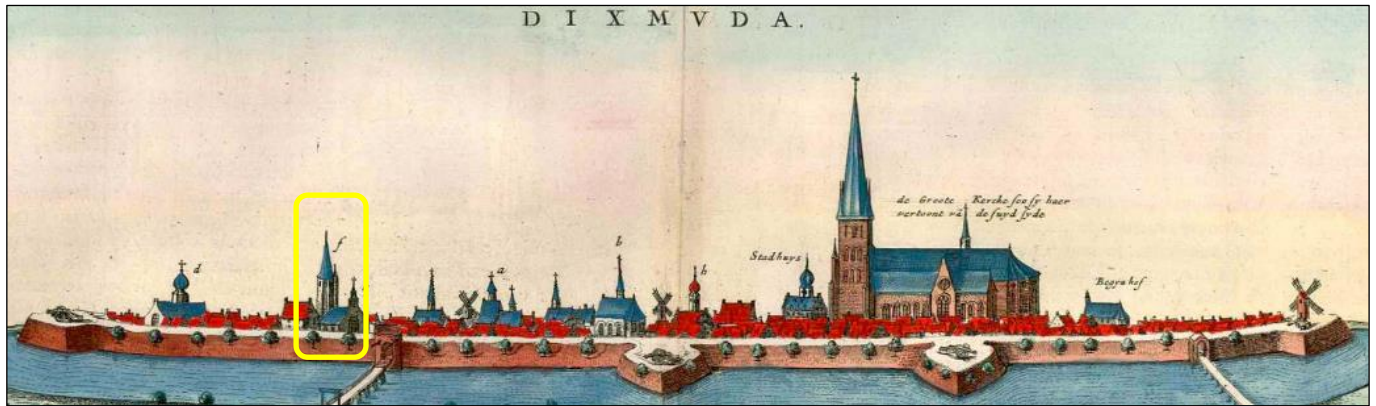

Figuur 18: Projectgebied bij benadering weergegeven op de Sanderuskaart, 1641 (Bron: Universiteitsbibliotheek Gent).

¹² Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Gasthuisstraat [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/110687> (geraadpleegd op 12 december 2017).

¹³ Mondeling contact met Chris Vandewalle op 13/12/2017

Tabel 3: Overzicht van de historische situatie van de historische kaarten.

Op de 18^e-eeuwse kaarten is de bebouwing ter hoogte van het onderzoeksterrein duidelijk geëvalueerd. Op de kaart van Martinus van Hacke concentreert de bebouwing zich ter hoogte van de oostzijde van het plangebied. In het zuidelijk deel situeert zich een tuinmuur. Het overgrote deel van het onderzoeksterrein is gekarteerd als grasland.

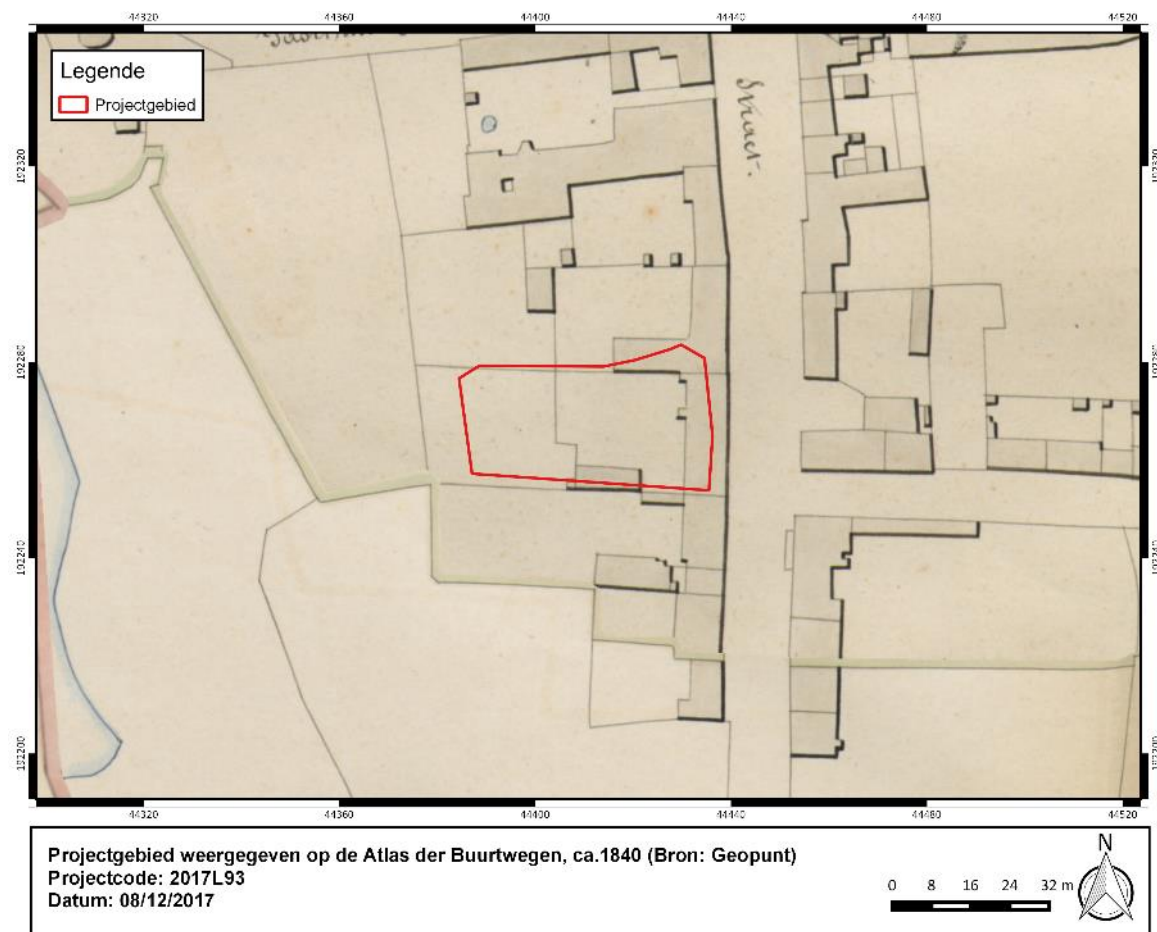
Op de Ferrariskaart is de bebouwing zichtbaar uitgebreid. De legende van de kaart toont aan dat het gebouw een religieuze bestemming heeft. Quasi het volledige onderzoeksterrein is bebouwd. Ten noorden van de locatie situeert zich het Sint-Jansgasthuis. In de directe omgeving van het terrein zijn tevens een ruim aantal moestuinpercelen waar te nemen. De 19de-eeuwse cartografische bronnen geven bebouwing weer in het oostelijk deel van het plangebied, grenzend aan het verloop van de huidige Koning Albertstraat – Woumenweg.

Figuur 19: Projectgebied bij benadering weergegeven op het plan van Martinus Van Hacke, 1716 (Bron: Stadsarchief Diksmuide).

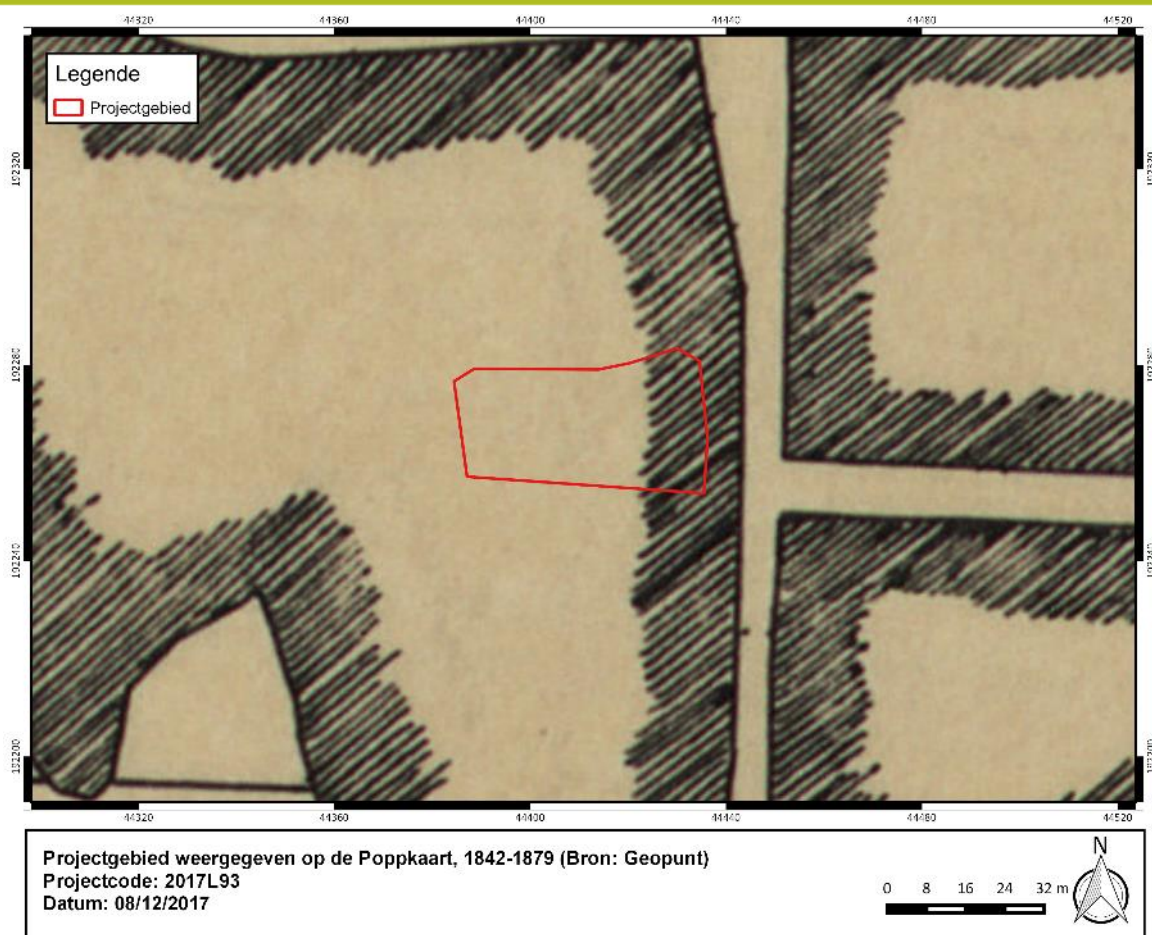

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

Figuur 21: projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

Op 10 oktober 1914 veroveren de Duitsers Antwerpen en trekken de Belgische, Franse en Britse troepen zich terug. Terwijl de Eerste, Tweede en Vierde Divisie zich stationneren achter de IJzer, positioneert de Derde Divisie zich als reserve ter hoogte van Lampernisse. De IJzerslag barst los op 18 oktober 1914 waarbij de Duitsers een massale aanval forceren over een front van 100 kilometer om de haastig geïnstalleerde Belgische voorlinie en voorposten op de rechteroever van de IJzer in te nemen.

Reeds op 20 oktober 1914 is het enkel nog Diksmuide die stand weet te houden op de oostelijke oever van de IJzer. De stad ligt onder zwaar Duits artillerievuur en wordt gedurende drie weken verdedigd door een Franse brigade marinefuseliers en Belgische eenheden. De eerste bestormingen (o.a. vanuit het Praatbos) worden afgeslagen. Op 21 oktober wordt de stad heel heftig gebombardeerd en verschillende malen door de Duitsers bestormd, waarbij ook de bocht van Tervate (Stuivekenskerke) het hard te verduren krijgt door beschietingen vanuit Schore, Leke en Keiem. Het vijandelijke front ter hoogte van Diksmuide betreft het 23ste Reservekorps.

Op de nacht van 23 op 24 oktober steken de Duitse troepen massaal de IJzer over, en naderen ze de stad tot op 2 kilometer afstand. De slag om de IJzer neemt catastrofale vormen aan en een terugtocht naar de Lovaart wordt overwogen. Wanneer de Duitse aanval echter stilvalt bij gebrek aan reserves kan het Belgische leger de terugtrekking tot aan de spoorweg Nieuwpoort-Diksmuide voorbereiden. De opzichter van de Noordwatering; Karel Cogge, werkt een plan uit voor de inundatie van het gebied tussen de IJzer en de verhoogde spoorwegberm. Na verschillende pogingen tot Duitse doorbraak, lijkt de inundatie op de nacht van 30 tot 31 oktober uiteindelijk geslaagd, wanneer de Duitsers hun loopgrachten tussen de IJzer en de spoorweg verlaten. Op 10 november 1914 komt het Belgische bruggenhoofd Diksmuide o.l.v. admiraal Ronarc'ch desalniettemin ten val. De meeste van de ca. 3800 inwoners zijn de stad reeds

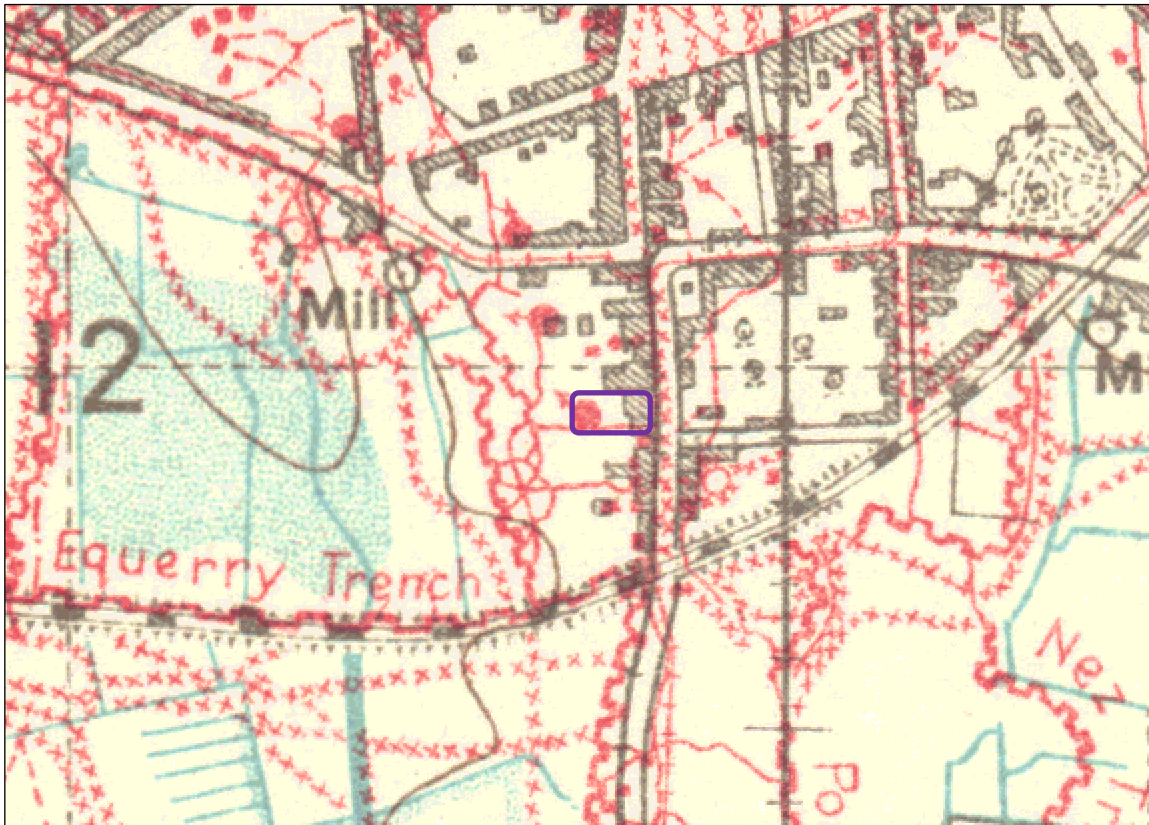
ontvlucht. Gedurende de Eerste Wereldoorlog zal Diksmuide in Duitse handen blijven en wordt de stad tot puin herleid door beschietingen en bombardementen van de Belgische artillerie.

Hierop volgt een vier jaar lange stellingenoorlog. Gedurende deze 4 jaar situeert Diksmuide zich aan de frontlijn. Vanaf 28 september zet het Belgische leger het bevrijdingsoffensief in. Bij Diksmuide wordt een omsingelingsbeweging uitgevoerd en stad komt op 29 september in handen van het 18de Linierregiment.

14 15

De loopgravenkaart van januari 1918 toont een loopgraaftacé in het zuidelijk deel van het onderzoeksterrein. Tevens situeert zich ter hoogte van het plangebied een observatiepost.

De loopgravenkaart van september 1918 heeft nog gedetailleerdere info weer. Doorheen de oostzijde van het plangebied loopt een verbindingssloopgraaf. Binnen de contour van het onderzoeksterrein loopt deze verbindingssloopgraaf uit op een observatiebunker met geschutstelling. Uit een schriftelijke mededeling van de opdrachtgever zou deze bunker uitgebroken zijn voor de bouw van het bestaande gebouw.

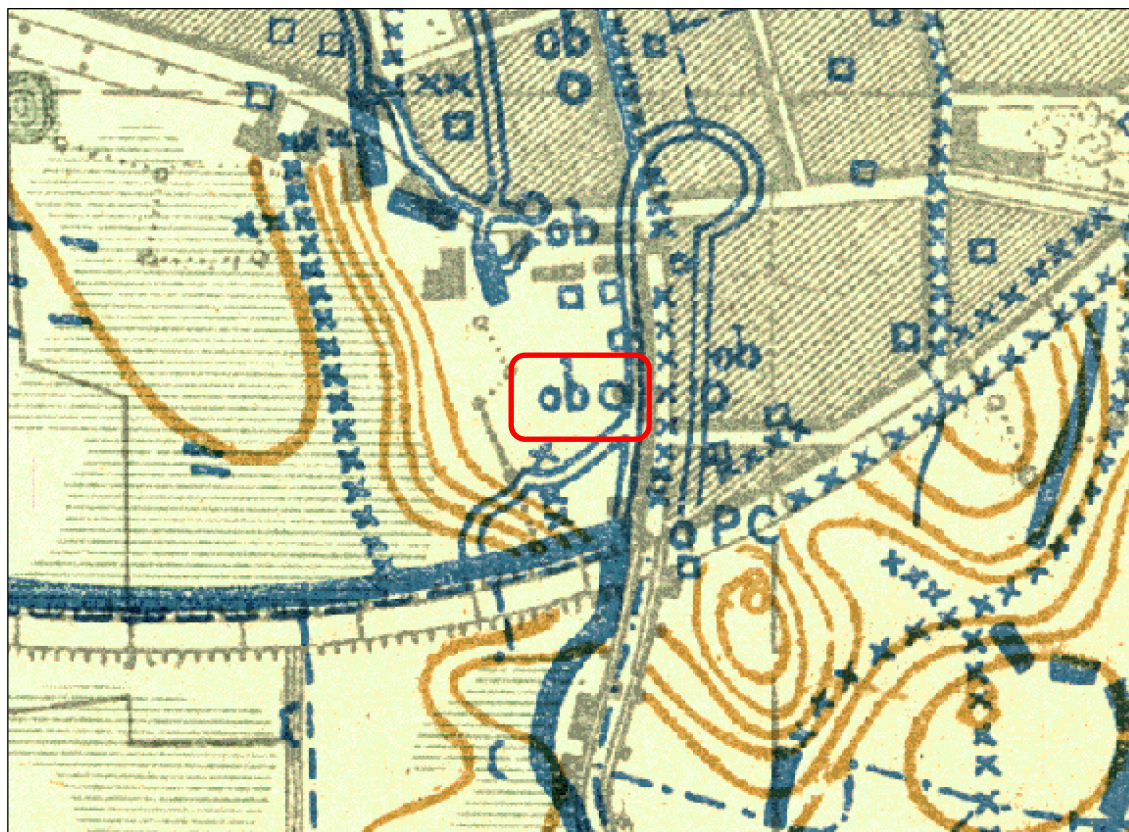

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart, januari 1918 (Bron: Memory maps - 10-20NW-2A-170118).

¹⁴ Inventaris Onroerend Erfgoed

¹⁵ DE VOS, SIMOENS, WARNIER & BOSTYN 2014, 157-177.

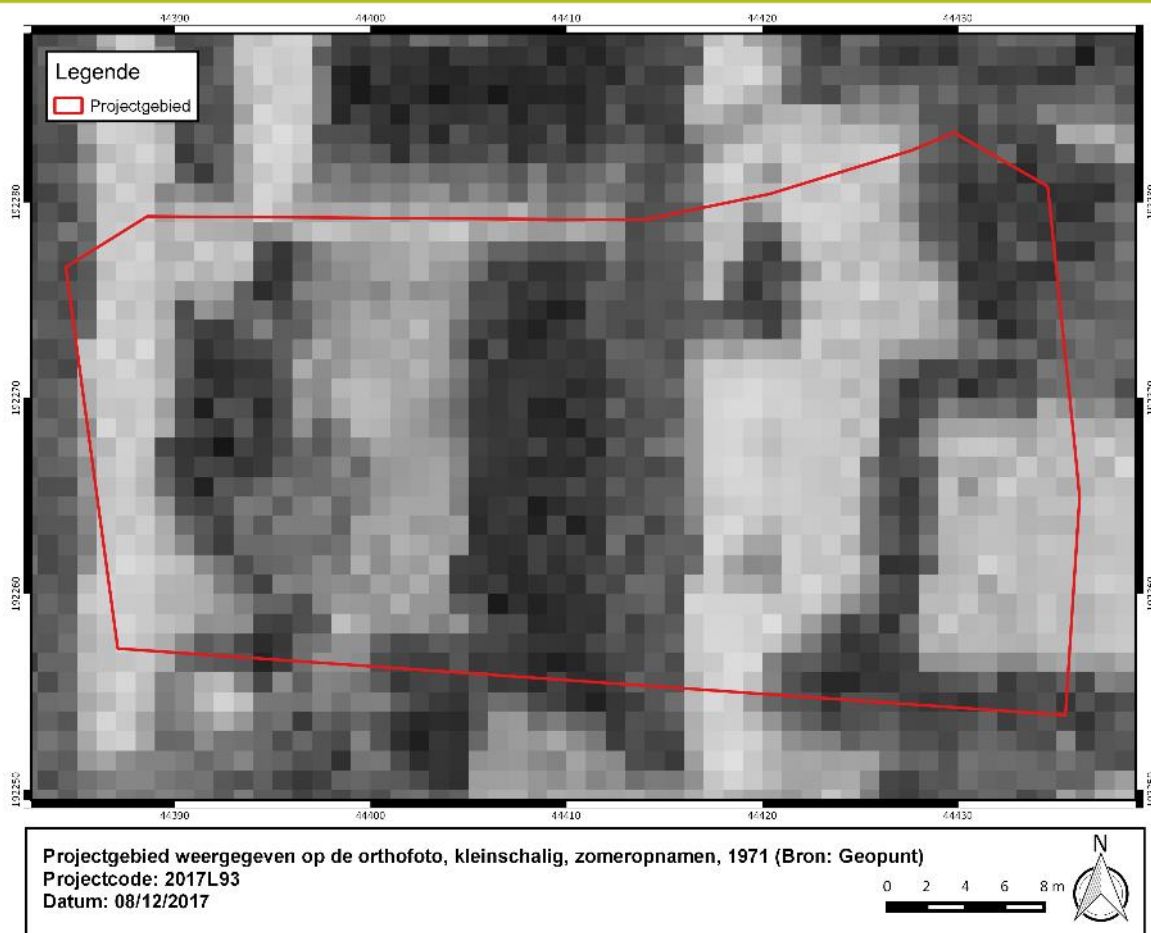

Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart, september 1918 (Bron: Memory maps - 10-Armee-Belge-05-Dixmude-0918).

Bron	Jaartal	Historische Situatie
Deventerkaart	Ca. 1560	Bebouwd, gebouw met publieke functie
Sanderuskaart	Ca. 1640	Verheven gebouw met toren
Kaart van Martinus Hacke	1716	Bebouwing in oostelijke deel, tuinmuur, grasland
Kaart van Ferraris	1771-1777	Bebouwing met religieuze bestemming
Atlas der Buurtwegen	1843-1845	Bebouwing oostelijk deel
Popp Kadasterkaarten	1842-1879	Bebouwing oostelijk deel
Loopgravenkaart	Maart 1918	Observatiepost, loopgraaftacé
Loopgravenkaart	September 1918	Observatiebunker met vermoedelijke geschutsstelling, verbindingsloopgraaf

1.3.3.1.3 Huidige gebruik en verstoringen

Binnen de contouren van het onderzoeksterrein situeren zich thans de gebouwen van CM Diksmuide met bijhorende verhardingen. Ca. 665 m² is op heden bebouwd en bijkomend is ca. 200 m² verhard (parkeergelegenheid). Het overige deel van de onderzoekzone bestaat uit grasland. De huidige gebouwen zijn niet onderkelderde.

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

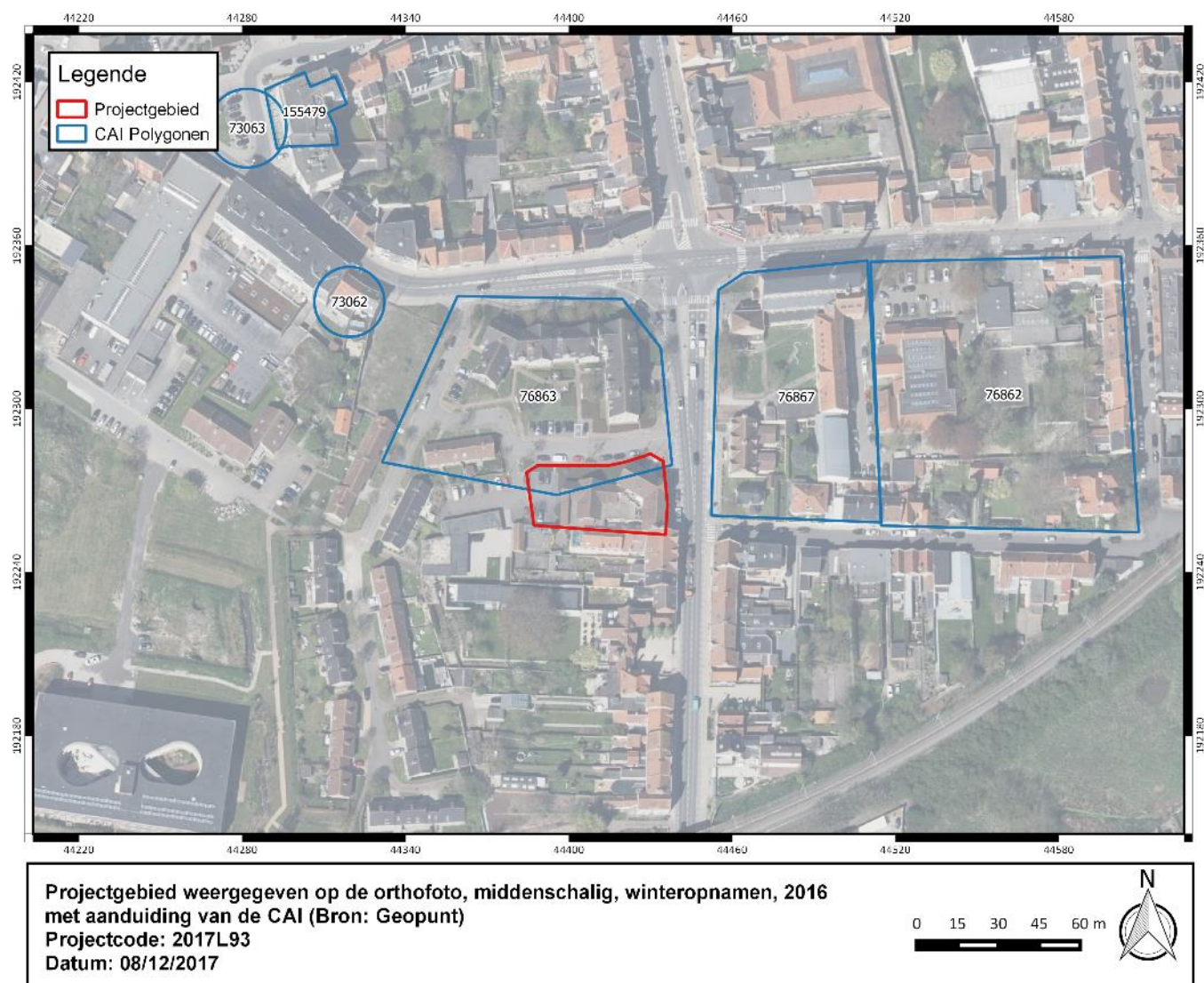

Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt).

1.3.3.2 Beschrijving van de gekende archeologische waarden

Voor het onderzoeksgebied werden in de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) van Onroerend Erfgoed in de nabije omgeving volgende archeologische (indicatieve) waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld:

Figuur 30: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt).

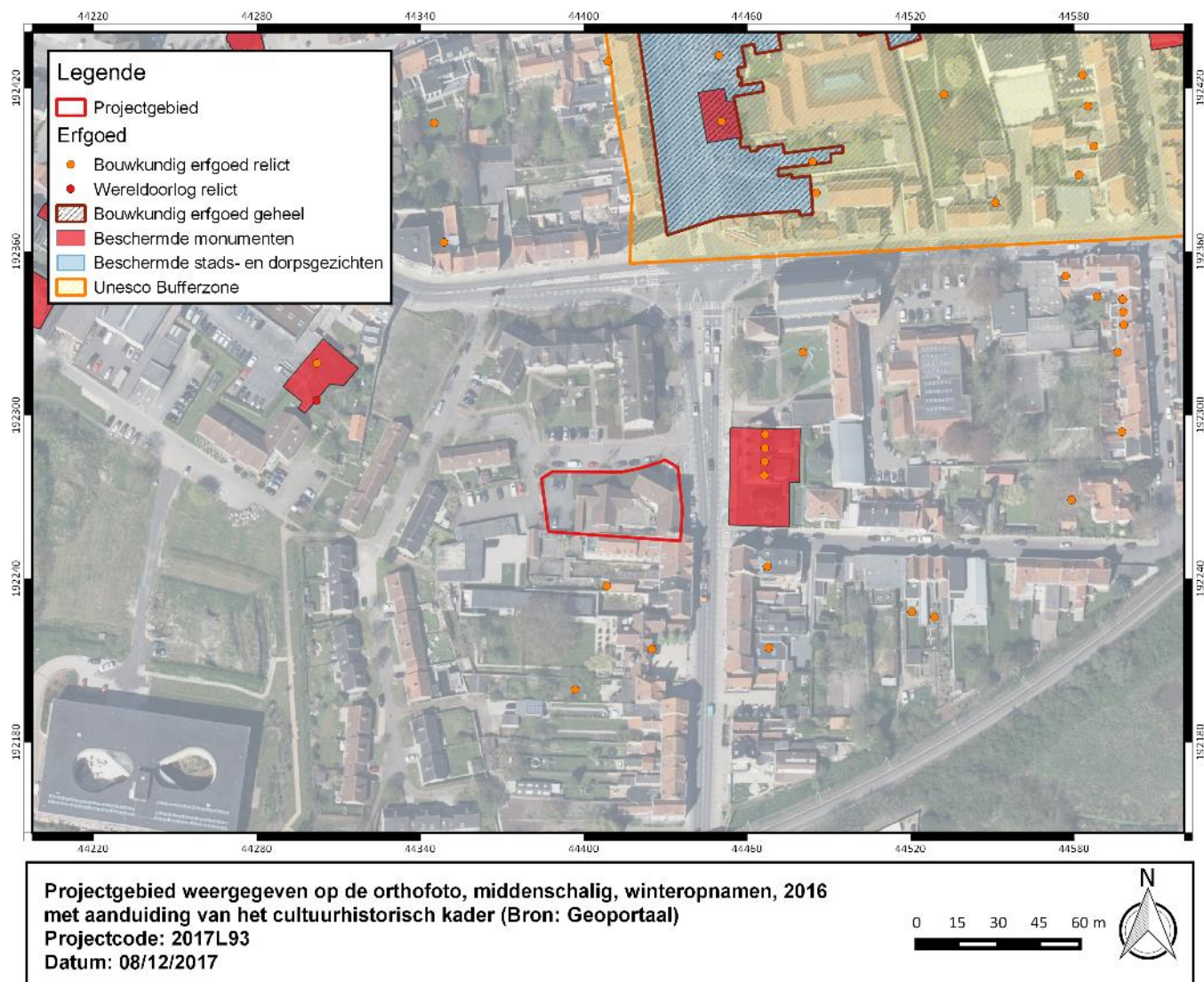
Tabel 4: Overzicht van de aanwezige CAI.

CAI nummer	Omschrijving
73062	Indicator cartografie; NK: 150 meter Middeleeuwen: molen
73063	Indicator cartografie; NK: 150 meter Middeleeuwen: molen
76862	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: kloostergebouwen en kerk – Zwarte zustersklooster

CAI nummer	Omschrijving
76863	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: gasthuis - bouw 1ste helft 16de eeuw (1538 eerste vermelding) - in 1870 wordt het oude complex vervangen door een nieuw (neoclassicistisch) - in 1970 afgebroken om plaats te maken voor serviceflats
76867	Indicator cartografie; NK: 150 meter 16 ^{de} eeuw: Voormalig klooster en kerk van de paters Recollecten of Minderbroeders Franciscanen, heropgebouwd in de jaren 1920. In de volksmond bekend als "Paterskerk". nu cultureel centrum en plaatselijke openbare bibliotheek
155479	Onbepaald; NK: 15 meter Late middeleeuwen: twee, haaks op elkaar staande grachtgedeelten: - oudste gracht: OW-richting en omsluit vermoedelijk het areaal tussen de Handzamevaart en de Reuzemolenstraat, Grote Markt en Debreyne-Peellaertstraat in de vulling: 13de-eeuws schervenmateriaal

1.3.3.3 Projectgebied gesitueerd ten aanzien van zijn landschappelijk en culturele kader

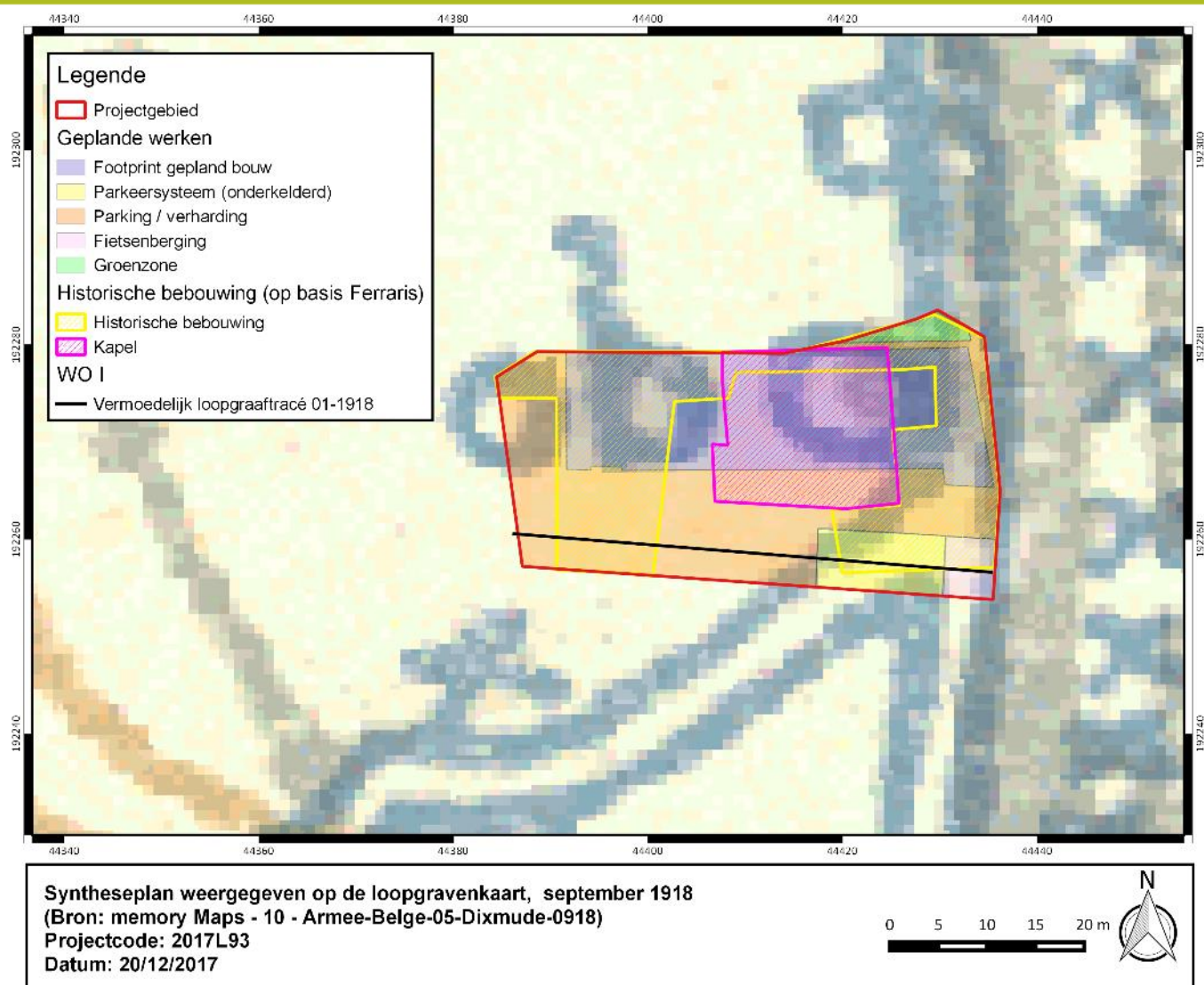
Figuur 31: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 met aanduiding van het cultuurhistorisch kader (Bron: Geoportaal).

Binnen de contouren van het onderzoeksterrein zijn geen bouwkundige erfgoedrelicten gekend.

1.4 Synthese

De opdrachtgever plant de aanleg van een nieuwbouw met 17 appartementen en een kantoor ter hoogte van het Sint-jansplein te Diksmuide. Binnen de contouren van het onderzoeksterrein situeren zich thans de gebouwen van CM Diksmuide met bijhorende verhardingen. Van het huidige onderzoeksterrein is ca. 665 m² bebouwd en is bijkomend ca. 200 m² verhard.

Landschappelijk gezien bevindt het projectgebied zich in de zandleem- en leemstreek. De Quartairgeologische kaart geeft een profielopbouw weer bestaande uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holocene (zand tot zandleem). Het projectgebied bevindt zich buiten de alluviale vallei van de IJzer, ten westen van de zandleemrug van Diksmuide. Het terrein ligt op een hoogte van 8.25m TAW, en daalt naar het westen richting de IJzer. Gezien de hoogteligging van het terrein kan men er van uitgaan dat het terrein relatief droog was.

Figuur 32: Syntheseplan weergegeven op de loopgravenkaart, september 1918 (Bron: memory maps - 10 - Armee-belge-05-Dixmude-0918).

Uit historisch onderzoek uitgevoerd door Dewilde Marc in 1986 is af te leiden dat het onderzoeksterrein zich situeert buiten de 9^e-eeuwse kern en buiten de 11^e-eeuwse pre-stedelijke nederzetting. Het plangebied is gelegen binnen de omwalling van 1270 en komt allicht binnen het stadsweefsel te liggen vanaf de zuidelijke uitbreiding van Diksmuide in de 13de eeuw. Historisch-cartografische indicatoren vanaf de 16de eeuw geven een verheven weer ter hoogte van het onderzoeksterrein; het betreft mogelijk het gebouwenbestand van een latere Amenschool. Vermoedelijk kreeg het gebouwenbestand pas vanaf de 17de eeuw zijn bestemming als school, wat kracht wordt bijgezet door de oprichtingsdatum van de jongerenafdeling van de school in 1622. De oudere hoedanigheid van het gebouwenbestand is niet gekend.

Precies ten noorden van het onderzoeksterrein situeert zich het Sint-Janshospitaal, dat voor de eerste maal wordt vermeld in 1538. Op de Sanderuskaart is een verheven bouwstructuur met een ruim aantal verdiepingen en aangrenzend een toren waar te nemen binnen de contouren van de onderzoekzone. Op de 18de-eeuwse cartografische indicatoren is de bebouwing ter hoogte van het onderzoeksterrein zichtbaar geëvolueerd. De Ferrariskaart situeert een gebouw met een religieuze bestemming, vermoedelijk een schoolkapel. De bebouwing concentreert zich op de 19de-eeuwse bronnen voornamelijk langsheen de oostzijde van het projectgebied, langsheen het huidig verloop van de Koning Albertstraat – Vrouwenweg.

Op 10 oktober 1914 veroveren de Duitsers Antwerpen en trekken de Belgische, Franse en Britse troepen zich terug. Op 20 oktober is het enkel nog Diksmuide die stand weet te houden op de oostelijke oever van de IJzer. De ijzerslag woedt dan in alle hevigheid. Op 10 november 1914 komt het Belgische bruggenhoofd Diksmuide o.l.v. admiraal Ronarc'ch desalniettemin ten val. De meeste van de ca. 3800 inwoners zijn de stad reeds ontvlucht. Gedurende de Eerste Wereldoorlog zal Diksmuide in Duitse handen blijven en wordt de stad tot puin herleid door beschietingen en bombardementen van de Belgische artillerie.

Hierop volgt een vier jaar lange stellingenoorlog. Gedurende deze 4 jaar situeert Diksmuide zich aan de frontlijn. Vanaf 28 september zet het Belgische leger het bevrijdingsoffensief in. Bij Diksmuide wordt een omsingelingsbeweging uitgevoerd en stad komt op 29 september in handen van het 18de Linieregiment. Binnen de contouren van het onderzoeksterrein situeren zich een ruim aantal WO I-structuren. Op een loopgravenkaart uit januari 1917 is het verloop van een loopgraaf zichtbaar langsheen de zuidelijke zijde van het plangebied. Een loopgravenkaart uit 1918 positioneert een verbindingsloopgraaf die uitloopt op een observatiebunker met mogelijke geschutstelling.

Precies ten noorden van het onderzoeksterrein situeert de Centrale Archeologische Inventaris een historische indicator. Het betreft het reeds vermelde Sint-Janshospitaal waarvan de eerste vermelding teruggaat tot 1538.

Het bureauonderzoek heeft geen argumenten opgeleverd die verder archeologisch onderzoek overbodig maken. Voornamelijk naar WOI-sporen en het Sint-Janshospitaal toe wordt het projectgebied gekenmerkt door een hoog archeologisch potentieel. Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek dient dan ook geconcludeerd te worden dat verder onderzoek noodzakelijk is.

Deel 2: Bibliografie

DE MEULEMEESTER, J. 1981, Circulaire vormen in het Vlaamse kustgebied. *Archaeologia Belgica*, 234.

DE MEULEMEESTER, J. 1986, Burchten en Stadsontwikkeling: archeologische beschouwingen bij de kaarten van Jacob van Deventer, in: *Ten Duinen*, Bulletin van het wetenschappelijk en cultureel centrum van de Duinenabdij en de westhoek, nr. 16, pp. 73-91.

DE VOS, L. , SIMOENS, T., WARNIER, D., & BOSTYN, F., 14-18, Oorlog in België, 2014, 587p.

DE WILDE, M. 1986, De topografische groei van Diksmuide-Deel I, in: *Den Dyzere*, jg. 5, nr. 4, pp. 134-158.

PYPE P., BONCQUET T. & DE GRUYSE J. 2012, Onderzoek op de Gouden Leeuw-Site (Diksmuide, West-Vlaanderen), in: *Archaeologia Mediaevalis*. Kroniek 35. Gent, 173-175.

VAN RANST, E. & SYS, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

VAN WERVEKE H. 1965, *De oudste burchten aan de Vlaamse en de Zeeuwse kust*, Brussel.

Agentschap Onroerend Erfgoed 2016

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Deel 3: Bijlagen

Projectcode	2017L93
Onderwerp	Sint-Jansplein Diksmuide
Plannummer	1
Type plan	Kadasterplan
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	08/12/2017

Plannummer	2
Type plan	Topografische kaart
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	08/12/2017

Plannummer	3
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	08/12/2017

Plannummer	4
Type plan	Bouwplan
Onderwerp plan	Inplantingsplan
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend

Plannummer	5
Type plan	Bouwplan
Onderwerp plan	Visualisatie geplande werken
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	08/12/2017

Plannummer	6
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2016

Plannummer	7
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Traditionele Landschappenkaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	08/12/2017

Plannummer	8
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Tertiair Geologische Kaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	08/12/2017

Plannummer	9
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Quartair Geologische Kaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	08/12/2017

Plannummer	10
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	08/12/2017

Plannummer	11
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Potentiële bodemerosiekaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	08/12/2017

Plannummer	12
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	08/12/2017

Plannummer	13
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	08/12/2017

Plannummer	14
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Hoogteverloop
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	08/12/2017

Plannummer	15
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Waterlopen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	08/12/2017

Plannummer	16
Type plan	Plattegrond
Onderwerp plan	Reconstructie stadsontwikkeling
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1986

Plannummer	17
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Deventerkaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Ca. 1560

Plannummer	18
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Sanderus
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1641

Plannummer	19
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Panorama
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1641

Plannummer	20
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Martinus van Hacke
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1716

Plannummer	21
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Ferraris
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1771-1777

Plannummer	22
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Poppkaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1842-1879

Plannummer	23
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Loopgravenkaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Januari 1918

Plannummer	24
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Loopgravenkaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	September 1918

Plannummer	25
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1971

Plannummer	26
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1979-1990

Plannummer	27
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2000-2003

Plannummer	28
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2008-2011

Plannummer	29
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2016

Plannummer	30
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	CAI
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	08/12/2017

Plannummer	31
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Cultuurhistorisch kader
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2016

Plannummer	32
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Synthesepan
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	September 1918